N°. 16. Donderdag 29 Juni 1905. 5de Jaargang.

HET KOLONIAAL WEEKBLAD

Orgaan der Vereeniging OOST EN WEST.

Abonnementsprijs per jaar.

Bij aan huis of franco per post
binnenland *bij vooruitbetaling* . f 1.50
voor Oost-Indië en het Buitenl. » 2.50
Afzonderlijke nummers. . . . » 0.05

Prijs der advertentiën.

Per regel . . . . f 0.10
Bij plaatsing van 300 regels . - 0.09
» » » 1000 » . - 0.08
» » » 3000 » . - 0.07

Mededeelingen of **Ingezonden Stukken** moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie", en gezonden aan den *Voorzitter*, G. E. V. L. VAN ZUYLEN, **7a Heerengracht** of aan den *Secretaris*, H. L. VORSTENBOS, **42 Witte de Withstraat,** beiden Den Haag.

Voor de **Administratie,** ook wat betreft **Abonnement** en **Verandering van woonplaats,** wende men zich tot den Heer W. VAN DER ZIJL, **212 Riouwstraat,** voor **Advertentiën** tot de Uitgevers-Maatschappij „HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG" ***NIEUWE MOLSTRAAT* 20,** beiden Den Haag.

Dit nummer bestaat uit Twee Bladen.

Het hoofddoel der Vereeniging is:

Het verspreiden van populaire kennis omtrent onze Indiën onder gansch het volk en het bevorderen der welvaart in die gewesten, om zoodoende en ook door het verleenen van onderlinge hulp, ware belangstelling en liefde te kweeken tusschen Nederland hier en ginds.

Het lidmaatschap bedraagt f 1.50 tot f 5.— 's jaars, (voor Indië en het buitenland minstens f 2.50).

Zij die f 5 of meer contribueeren of een gift in ééns schenken van f 100, zijn donateur(trice).

Aan alle donateurs en leden wordt kosteloos en franco het Weekblad toegezonden.

Een Inteekenbiljet voor het lidmaatschap vindt men op de 4de pag. van het Hoofdblad.

Inhoud van dit nummer.

CURAÇAO.

Wederom een klacht. In de *Wekker* van den 31sten Mei l.l. treft men het volgende aan:

«Niet alleen van het naburige Venezuela schijnt Curaçao het te moeten hebben, ook van de zijde van Columbia is thans een maatregel genomen, die de scheepvaart der kolonie, met name die van Aruba, belemmert en grootelijks benadeelt. Volgens aankondiging van het Consulaat dier Republiek op dit eiland, gedaan naar aanleiding van op een gouvernementsbesluit gegronde instructies, zal dat consulaat geen schepen beneden de 50 ton uitklaren. Van Aruba nu varen talrijke scheepjes van minder dan die tonnenmaat ook op de niet ver van dat eiland gelegen Columbiaansche havens, hetgeen thans niet meer mogelijk zal zijn, zoodat er een gevoelige knak daardoor aan de Arubaansche scheepvaart is toegebracht.

Wat het Columbiaansche gouvernement met den maatregel beoogt, is niet recht duidelijk. Hij heeft evenwel veel van een inbreuk op de moderne begrippen ten opzichte van de internationale handelsbetrekkingen, waarbij de „*open deur*", zelfs bij nog half barbaarbaarsche volken, als iets natuurlijks gehuldigd wordt.

Wij hopen, dat ons gouvernement, van welks onderdanen de handelsbelangen door bedoelden maatregel meer rechtstreeks benadeeld worden, alsmede andere mogendheden, die niet nalaten kunnen, daarin een soort van wering van handelsrelaties te zien, een woordje daartegen in het midden zullen brengen.

Het heeft waarachtig den schijn, alsof alles samenspant, om den bloei en der welvaart van onze kolonie den genadeslag toe te brengen.»

Is de *Wekker* er wel zoo heel zeker van, dat ten opzichte van internationale handelsbetrekkingen de open deur, zelfs bij nog half-barbaarsche volken als iets natuurlijks gehuldigd wordt?" In hoog beschaafde landen en hunne afhankelijke koloniën en bezittingen ziet men integendeel de buitenlandsche scheepvaart door tal van bepalingen belemmerd en telkens hier en daar voor een gesloten deur geplaatst. Men sla er eens de Amerikaansche Shipping Act voor de Filippijnen op na en zie eens hoe Frankrijk in hooge mate het scheepsverkeer tusschen moederland en koloniën monopoliseert. Deze neiging van Frankrijk is mee een der voornaamste oorzaken van Duitschlands houding in de Marokkaansche kwestie, welke Duitschland om die reden o.a. niet door Frankrijk wilde zien opgelost, voordat het van die zijde afdoende waarborgen had verkregen ter verzekering van handelsbelangen.

Men zou ons hier de analogie tegemoet kunnen voeren met de verzekering der handelsbelangen van onze koloniale medeburgers, maar we voeren daartegen aan dat, waar Duitschland zich krachtens verdragen tegen de inmenging in de binnenlandsche aangelegenheden en feitelijke annexatie van een onafhankelijk land kan verzetten, voor ons tegenover Columbia slechts het beroep bestaat op de meer moderne opvattingen ten aanzien van internationale handelsbetrekkingen, een opvatting, die wij aan een autonomen staat niet kunnen opdwingen, tenzij door dezen te kort werde gedaan aan bestaande verdragen en hiervan is naar onze meening geen sprake.

Deze nieuwe tegenvaller doet ons innig leed voor de kolonie, maar nog eens meenen wij er op te moeten wijzen, dat Curaçao uit den aard der dingen er niet op bouwen mag, om thans opnieuw en dan bij voortduring den lucratieven post van distributie-plaats voor de Zuid-Amerikaansche republieken te bekleeden.

Distributie-havens niet voor het eigen land verliezen haar raison d'être, zoodra het land, dat door haar bediend wordt de ontwikkelingsperiode binnentreedt, waarin voor het verkeer tusschen producent en afnemer faciliteiten worden in het leven geroepen voor den kortsten en meest goedkoopen weg.

Wij waarschuwden reeds eenmaal tegen optimisme ten aanzien van de betrekkingen met Columbia en wezen er op hoe ook dit land het voorbeeld van Venezuela zou kunnen volgen uit eigen belang, daarbij in overweging gevende om voor onze natie het ook daar te verwachten monopolie voor de kustvaart of een aandeel daarin te verzekeren. Het was helaas! aan een doovemans deur geklopt. Het particulier initiatief, dat in deze behoort vóór te gaan, laat zich blijkbaar onbetuigd.

Wij zien dan ook voor de eerste tijden, zoolang de Zuid-Amerikaansche republieken voor de ontwikkeling van haren handel tot het stelsel van bescherming haar toevlucht zullen nemen, de toekomst voor Curaçao's handel en scheepvaartverkeer vrij duister in. Later, wanneer geregelde toestanden in die streken orde en welvaart zullen hebben gebracht, zal Willemstad zeker weer met wat energie door zijne bevoorrechte ligging een deel van het dan vrije transito verkeer aan zich kunnen trekken, maar intusschen?

We komen wêer tot ons pleit voor de intensieve exploitatie van den eigen bodem. Landbouw, nijverheid, veeteelt, visscherij en mijnbouw worden aangemoedigd om der bevolking middelen van bestaan te verzekeren. Dat men den handel daarbij niet vergete, spreekt van zelf, maar hoofdzaak zal deze tak van bestaan onzes inziens voor de kolonie nimmer meer kunnen worden.

En het is daarom dan ook, dat wij met leedwezen telkenmale de onwillige houding der toonaangevende kringen in de kolonie moeten constateeren tegenover eene harer levensbelangen. Goede moed is het halve werk! Geen mokken toch meer over wat eens was en niet dan later, heel veel later wellicht, ten deele weer zal kunnen worden herwonnen, maar de hand aan den ploeg geslagen!

Tevergeefs is het voorbeeld van den gouverneur, die met onverdroten ijver zijn arbeid aan de opbeuring van de kolonie voortzet in de thans eenig mogelijke richting, die der bevordering van de hiervoren genoemde middelen van bestaan, met name van den landbouw. Men wil onmiddelijke resultaten zien van den nauw aangevangen damaanleg en acht dezen nutteloos, waar die resultaten zich voorshands nog niet in de gewenschte mate doen gevoelen. Men waardeert het streven van den gouverneur als blijk van belangstelling in het welzijn der kolonie, maar schudt het hoofd over diens hardnekkig vasthouden aan een tevoren reeds veroordeeld werkplan, wijl men zich blind blijft turen op wat de handel eens voor de kolonie was en thans is.

Maar zegt dezen, die zoo denken en daarnaar handelen en spreken, dan de toestand der koloniale financiën niets? Men klaagt over de malaise, en in de twee eerste maanden van dit jaar overtroffen de inkomsten van het hoofdeiland het één zesde der raming met f 20.000, terwijl op Bonaire en Aruba in het eerste kwartaal van dit jaar de inkomsten f 6000 meer opbrachten dan in het overeenkomstig tijdperk van het vorige jaar.

Het zijn, waar we wel aan de malaise in den handel moeten gelooven, de andere middelen van bestaan dus, die tot deze gunstige uitkomsten leidden. Die middelen dus in de hand te werken eischt de logica, en zoolang wij nog niet overtuigd zijn, dat op Curaçao het levenbrengend water niet te vinden is, meenen wij, dat ook de landbouw en deze zelfs in de eerste plaats op het werkprogramma behoort te blijven voorkomen. Gaarne sluiten wij ons dan ook bij de conclusie aan van de *Amigoe* in het entrefilet, voorkomende in haar nummer van den 27en Mei ll.

»Het gebrek aan water doet zich al heel erg gevoelen, in de buitendistricten. Gelukkig dat er nog menschlievende plantagehouders zijn, die aan de omwonende arme bevolking gelegenheid geven om zich van het allernoodzakelijkste te voorzien. Indien echter de droogte aanhoudt, zullen ook zij genoodzaakt worden minder aan anderen te denken en meer aan zichzelven. 't Is te hopen, dat het Gouvernement spoedig weder beginne, of voortga, waar reeds begonnen is, met het aanleggen van dammen, het uitgraven van reservoirs. en van putten, opdat 't volk wat langer behoed wordt tegen de nadeelige gevolgen van lang aanhoudende droogte. Hoe meer dammen, hoe beter putten, hoe frisscher grond.»

Hierbij zij ook tevens nog herinnerd aan het pleit van den wakkeren „water-fanaticus", den heer Gaerste, voor eene proeve van artesische putboring. Water is op het oogenblik, het voornaamste waaraan Curaçao behoefte heeft. Zonder water, geen landbouw. Met water is de landbouw verzekerd, die aan duizenden in de kolonie een bestaan zal verschaffen, zal ook het belang der weinige bevoorrechten in Willemstad gebaat zijn, terwijl voor de koloniale kas het mes aan twee kanten zal snijden.

Week-Overzicht.

Nadat ons vorig overzicht ter perse was gegaan kwam hier te lande het bericht van de zending van resident Brugman met het pantserschip „de Ruyter" en de pantserdekschepen „Holland" en „Zeeland", naar Boni om den ouden vorst het ultimatum van de indische regeering te overhandigen, waarna hem een week bedenktijd zou worden gegeven. In den loop dezer week vervalt deze termijn. Onnoodig te zeggen, dat wij, hoewel weinig hoop ons rest op 'n vreedzame bijlegging van het conflict, niet zonder spanning de uitkomst afwachten.

Wie mocht, hebben gemeend, dat de nieuwe telegrafische verbinding tusschen Nederland en zijne kolonie in Azië aan het verkeer zou ten goede komen door een billijk tarief, zal leelijk op zijn neus gekeken hebben, toen deze week het tarief bekend werd gemaakt voor het telegrafisch verkeer tusschen Nederland en Indië over Yap. Terwijl men thans via Madras voor f 2.50 per woord van Nederland naar Java kan seinen, zou men om den half nationalen kabel Yap—Menado te bevoordeelen nog eens extra 95 centen kunnen neerleggen. Aan de onderneming zelve ligt het blijkbaar niet, daar toch voor Yap—Java slechts 30 cents van de f 3.45 per woord in rekening worden gebracht. Het moet dus aan de Amerikanen liggen. In elk geval zal met zulk een tarief het succes der onderneming niet bijster groot kunnen zijn wanneer we nog in aanmerking nemen, dat thans in Engeland door invloedrijke mannen een beweging op touw gezet is, om het tarief tusschen Engeland en Engelsch-Indië nog verder te verlagen, van welke verlaging evenals ten vorige male ook Java ongetwijfeld voordeel zou trekken.

In den loop der vorige week is de benoeming afgekomen van een aantal ambtenaren der post en telegrafie in Nederland tot commies 1e en 2e klasse bij den indischen dienst. Eerlang zullen nog wel meer benoemingen volgen, daar toch in het geheel voor een 25-tal ambtenaren de gelegenheid tot overgang is opengesteld.

Voor veertien studenten in de medicijnen is thans de gelegenheid opengesteld om in den loop van het nieuwe collegejaar toe te treden tot de verbintenis voor de opleiding voor den indischen dienst. 't Is te hopen dat alle plaatsen vervuld worden, want er zal zeker wel wat werk aan den Indischen winkel komen voor de militaire geneesheeren.

Het *Handelsbl.* vernam dat de heer mr. Th. de Meester, wederom voor den indischen dienst goedgekeurd zijnde, den 1n October as. zijne betrekking van vice-president van den Raad van Nederlandsch-Indië wederom zou aanvaarden.

Moge het den heer de Meester gegeven zijn weldra de eerste koloniale leening te zien tot stand komen, welke dienen moet om de kolonie uit de huidige impasse en tot meerdere ontwikkeling te brengen.

Hier te lande is bericht ontvangen dat de redacteur van de *Locomotief* te Semarang, de heer Vierhout, op last van het Hoog Gerechtshof uit de gijzeling is ontslagen, terwijl aan den raad van justitie te Semarang werd opgedragen zich alsnog uit te spreken over de merites der, door den heer Vierhout bij net onderwerpelijk getuigenverhoor opgeworpen exceptie van het beroepsgeheim van den journalist.

In het onderhoud dat de Minister van Koloniën aan het dagelijksch bestuur van den Nederlandschen Journalistenkring verleende, wees Zijne Excellentie er reeds op, dat den heer Vierhout beroep op het Hoog Gerechtshof open stond, van welk recht dus blijkbaar met succes door hem werd gebruik gemaakt.

Voegen we hier nog aan toe, dat de door den Minister in zijn onderhoud gewraakte inmenging van regeeringswege in den loop der justitie, sloeg op de door vorengenoemd dagelijksch bestuur gevraagde tusschenkomst bij de indische autoriteiten, opdat de voor de vrijheid der dagbladpers noodlottige toepassing van art. 53 der Indische Strafvordering zou worden gestaakt.

De last van het indisch Hoog Gerechtshof aan den raad van justitie te Semarang kan nu dienstig zijn om de gewenschte interpretatie der wet — waarbij de journalistiek onder de vertrouwensberoepen zou worden opgenomen — in de indische jurisprudentie tot stand te zien komen.

Uit de Pers. Europeesche Landbouwondernemingen op Java. *Alg. Hbl.* van 20 dezer. Heerendiensten in Indië, *id.* van 22 dezer.

In het eerste hiervoren aangehaalde stuk geeft het *Handelsbl.* wederom een pleit ten betooge harer stelling, dat het met het schatten verdienen in europeesche landbouwondernemingen op Java zoo'n vaart niet loopt, en dat er veel verdiend maar ook veel verloren wordt.

In het tweede artikel komt het blad, naar aanleiding van beschuldigingen tegen een hooger ambtenaar en een ondergeschikt beambte op de buitenbezittingen van het maken van misbruik van diensten der bevolking of van ondergeschikten tot de volgende conclusiën:

Naar aanleiding van een klacht in het indisch *Nieuws van den Dag* over de beschikking van een bestuurshoofd over den arbeid van heerendienstplichtigen in de Lampongs, waarnaar onder andere zaken door Mr. Rhemrev een onderzoek wordt ingesteld, schreef het blad het volgende:

»Zoolang het onderzoek niet is afgeloopen, zou het ongepast zijn, de waarheid van dit verhaal aan te nemen. Maar, mogen wij vragen, is het niet reeds teekenend dat een dagbladcorrespondent ter hoofdplaats van eene residentie een bedrijf als het in heerendienst gedeeltelijk bouwen van een landhuis en het in heerendienst geheel aanleggen van een tuin van 5 hectaren aan een resident durft verwijten? De *mogelijkheid*, dat iets dergelijks hier of daar zoude *kunnen* geschieden, is naar de meening van den correspondent, van het blad dat zijn artikel plaatst en van de bladen die dit overnemen, toch zeker niet uitgesloten!

Dit, dunkt ons, moet reeds ernstig tot nadenken stemmen, geheel afgescheiden van de vraag hoe de uitslag van het onderzoek in Lampong zal zijn.«

En verder naar aanleiding van een mededeeling uit Muntok aan het *Bat. Nbl.* betreffende de particuliere werkzaamheden door een klerk aan den politiedienaren opgedragen, terwijl de bevolking politiediensten zou moeten verrichten, het volgende:

Ook hier geldt wat wij straks zeiden: eerst bij een behoorlijk onderzoek zal de waarheid dezer beschuldigingen kunnen blijken. Maar ook zij stemmen tot nadenken: men vindt blijkbaar in Indië dergelijke handelingen geenszins onmogelijk.

En zoolang dat het geval is, — hoeveel misbruik blijft dan niet van de heerendiensten te wachten!

Het is daarmede al net als met de gestraften, die aan de publieke werken moeten worden te werk gesteld. In hetzelfde no. van het *Bat. Nbl.*, dat wij boven aanhaalden, schrijft een correspondent uit Lembang (Preanger), dat een onverbeterlijke boef, die reeds elfmaal voor diefstal was gestraft, een paar dagen nadat hij wederom was veroordeeld, 's ochtends zonder geleide, op twee uur afstand van Bandoeng, in 't gebergte bij zijne dessa aan 't grassnijden was, ten behoeve der melkkoeien van een der controleurs; dagelijks werden „een groot aantal gestraften voor zulke nuttige en voordeelige bezigheden gebruikt"; het grassnijden was in een kwartier afgeloopen, doch eerst in den namiddag keerde de man naar zijne gevangenis terug.

Deze correspondent klaagt over „zoo'n parodie van correctie", van „den indruk, door zoo'n handelwijze op de dieven gemaakt", maar legt niet den nadruk op het misbruik door de ambtenaren ten eigen bate van hunne macht gemaakt.

Ook dit wijst er, meenen wij, op dat de heerendienstplichtigen wel allerminst tegen zoodanige, en andere! misbruiken veilig zijn".

Oost-Indische berichten.

Tijd in overvloed wordt er aan de tegenpartij gelaten om zich te wapenen, te versterken en te organiseeren, schrijft de *Sem. Ct.*, naar aanleiding van het **conflict met Boni**. Brengen wij den Boniër niet direct een doodelijken slag toe, dan, voorspelt het blad, staat ons een guerilla-oorlog te wachten met zijn consequentiën.

De *Preangerbode* weet te vertellen dat tal van Boegineezen, oud-soldaten, na afloop van hun diensttijd, zich weer naar Boni, Gowa enz. hebben begeven, daar zeer gezien zijn onder hun landgenooten, omdat zij onze taktiek kennen en nu en dan ook wel als instructeurs zullen optreden. Er zou misschien wel wat op te vinden zijn, om die menschen, die te Makasser geregeld hun pensioen komen halen, daar te doen blijven, meent het blad.

Na al hetgeen reeds is gedaan om eene vredelievende oplossing van het conflict te verkrijgen, is er al zeer weinig hoop dat de vorst het ultimatum bevredigend zal beantwoorden, zoodat wij aan den vooravond staan van een groote en bloedige expeditie, daar het verzet algemeen dreigt te worden en wij met een beter geoefenden en gewapenden tegenstander zullen te doen krijgen dan ooit te voren.

Half of einde Juli zal, wanneer de week bedenktijd voorbij zal zijn zonder een bevredigend antwoord te hebben ontvangen, de expeditie naar Celebes vertrekken.

In dit geval hopen we dat een spoedige met succes bekroonde uitslag voor goed een einde zal maken aan den onzuiveren toestand aldaar.

Een compagnie van het 15e bataljon is den 25en Mei plotseling naar Makassar gedirigeerd, ter bezetting van den post Tjamba; het *Bat. Nlb.* weet te vertellen dat ook artillerie aan den tocht zal deelnemen.

De *N. Soer. Ct.* schrijft dat het begin der expeditie thans op Juli is vastgesteld en dat men de berichten omtrent groote strijdkrachten van Boni en hulpverleenende

rijkjes met groote reserve moet aannemen. Inderdaad kan geen enkel rijk van Celebes een behoorlijke strijdkracht in 't veld brengen. Wel is 't aantal ingevoerde geweren in den laatsten tijd belangrijk te noemen, maar aan de noodige munitie ontbreekt het zeer zeker wanneer de actie wat lang mocht worden voortgezet. Daarenboven schieten de inlanders niet best.

Een kapitein van den generalen staf zou zich, volgens de *Padanger* per gouv. stoomschip naar **Siberoet** (Mentawei-eilanden) begeven, om van daaruit tochten naar het binnenland te maken en na afloop daarvan van Siberoet over Si Kakap en Pasir Ganting naar zijn garnizoen terug te keeren.

Het hoofd van het landschap Moeara Soengei Lolo, in de VI Kota's aan den grens der Rokandistricten, weert elken krachtigen invloed van bestuurswege en is om die reden ontslagen. De assistent-resident van Loeboe Sikaping is met een detachament daarheen vertrokken en moet trachten hem zoo mogelijk gevangen te nemen. Het detachement te **Tandjong** zal, blijkens het *Bandj. Nbl.* eerstdaags worden overgebracht.

Onder nadere goedkeuring van den gouverneur-generaal zal tijdelijk een kapitein der infanterie worden belast met het civielbestuur in het district **Midden-Doesoen** (met de onderdistricten Montallat en Kwala Benangin) met den titel van civiel gezaghebber.

De directeur van den landbouw heeft machtiging gekregen, om over een som van hoogstens f 4800 te beschikken voor den aankoop van bengaalsche fokstieren, bestemd om bij wijze van proef verkocht te worden aan de inlandsche bevolking van de afd. Salatiga en zulks in het belang der **verbetering van den veestapel.**

De dieren worden verstrekt in communaal bezit aan de bevolking der desa's, die daarvoor 't meest in aanmerking komen en een veestapel van ongeveer 100 volwassen koeien bezitten. De onderhoudskosten der stalling en verpleging zullen door de aandeelhouders gezamenlijk worden gedragen, evenals zulks bij de thans reeds aanwezige dekstieren geschiedt.

Moge deze proef goed slagen en werkelijk in het belang blijken van den veestapel der inlandsche bevolking.

Een mooi plan is er opgevat door den regent van politie Sosronegoro en den gepensioneerden docter-djawa Whaidin, beiden te Djokja. Zij willen, blijkens *Midden-Java*, een **studiefonds** oprichten voor inlandsche kinderen.

Zij willen trachten een vereeniging te stichten van alle priajis op Java, die ½ pct. van hun inkomen storten in een fonds. Dit geld willen zij gebruiken om jaarlijks enkele kinderen van priajis, die bijzonderen aanleg voor studie toonen, naar Nederland te zenden, ten einde daar opgeleid te worden tot groot-ambtenaar, ingenieur, advocaat, enz.

De uitvoering van dit plan zal niet zoo heel gemakkelijk zijn, maar is toch ook volstrekt niet onmogelijk. Mocht het inderdaad zoo ver komen, dan kunnen er schoone resultaten door worden bereikt, zegt het blad.

Het verlangen naar hooger ontwikkeling begint zich allengs bij vele Inlanders op Java te openbaren.

Door de ingevoerde bezuinigingen in het leger daartoe in staat gesteld, heeft de G. G. den legercommandant opgedragen een plan uit te werken, tot **verbetering der tractementen van de officieren**. Een kapitein der Infanterie zal f 50, een luitenant f 25 's maands meer ontvangen.

De Minister van Koloniën moet hiertegen geen bezwaren hebben.

Voorwaarden deelnemen aan expedities. De regeering heeft bepalingen gearresteerd, volgens welke aan daartoe genegen opvarenden van de booten der Paketvaart-maatschappij, die deelnemen aan expedities, verzekerd wordt eventueel pensioen, landspensioen en weduwenpensioen op den voet der bepalingen, geldende voor officieren van het leger. Deze bepaling zal reeds voor de a. s. Boni-expeditie in werking treden.

Uit **Bandjermasin** kwam van den resident Swart het draadbericht van 26 Mei, dat de schuilplaats Antoeng Kwing aan de Soengei boelau door maréchausées, echter zonder succès, was overvallen. Antoeng Kwing vluchtte naar boven Barito. Eene patrouille der mobiele colonne had eenige dagen later eene ontmoeting met den vijand aan boven-Laoeng, waarbij 3 vijanden werden gedood. Temenggoeng Eloer meldde zich bij den commandant van de „Otto". De beruchte Batoer heeft zich 15 Mei te Moeara Tewe onvoorwaardelijk bij den assistent-resident onderworpen. Raden Djojo bevindt zich met eenige pegoestian en vrouwen in boven Tewe; hij wordt vervolgd. De schuilplaats van Temenggoeng Etjoet en Poera werd eveneens overvallen, beide hoofden ontkwamen ter nauwernood; de schuilplaats met groote voorraden werd opgeruimd.

Krai Atjies heeft zich ook aangemeld en kwam persoonlijk te Moeara Tewe en Poeroek Tjahoe. Hij ging met de »Otto« mede naar Moeara-Maroewing en overviel de schuilplaats van Temengoeng Djadam aan boven Soengei Laoeng. Djadam was echter afwezig.

De algemeene politieke toestand in boven- en midden-Doessoen is zeer bevredigend.

Van **Lombok** kwam bericht dat vele irrigatiedammen in de bevloeiings-gebieden Menintjing, Antjar en Djangkok door de hevige bandjirs zijn vernield en nog niet hersteld zijn kunnen worden door den voortdurenden toevloed van water.

Voor den aanslag der belastingen werd een onderzoek ingesteld naar de ambts- en belastingvrije velden in 't district Sakra. Gedurende de maand April werden uitgevoerd van Ampenan 1433 picols gepelde rijst, van Laboean Hadji 3034 picols en resp. 2670 en 6772 picols copra.

Het opiumdebiet bedroeg resp. f 4184,74 en f 593,90. Het aantal in- en uitgeklaarde stoomschepen bedroeg 26.

Atjeh. In het heuvelterrein van Tong Poedeng in Pidië heeft een patrouille onder luitenant Brouwers drie vijanden neergelegd. Twee geweren werden buit gemaakt, waaronder m. 95.

In Blang Oenoué, in Pidië, werd door maréchaussee een kleine bende verrast. Twee vijanden en drie achterladers vielen ons in handen.

De dekking der brugwerkers werd een half uur van het bivak Tenpin Blang Mané door een 50 man sterke bende van Tji Awé Geutah met de lans en klewang aangevallen.

Onzerzijds werden zwaar gewond de sergeant van Haasen, stamboekno. 46276, en twaalf inlandsche minderen, waarvan twee sedert overleden.

Acht geweren m. 95 zijn verloren gegaan. De vijand liet tien dooden achter.

Gisteren namiddag marcheerde een transport dwangarbeiders, onder geleide van den europeeschen korporaal Dekker, algem. stamboek no. 51532, van Lho Nga naar Kotaradja terug. Ter hoogte van Boekit Seuboen werd de treincommandant plotseling door een gewapenden Atjeher aangevallen, die hem met den klewang eenige zware houwen over armen en rug toebracht. Een politieoppasser, die in de buurt was, sprong toe en maakte den aanvaller af. De gewonde, in het hospitaal opgenomen, maakte het, naar omstandigheden, goed.

De **reorganisatie van het bestuur in de Doessoen en Dajaklanden** krijgt een heel anderen vorm dan vroeger bericht was, schrijft het *Bandj. Nbl.*

In hoofdzaak komt ze hierop neer, dat te Marabahan een assistent-resident geplaatst wordt, dat de besturende ambtenaar te Teweh (civiel- en militair gezaghebber) evengoed als die te Marabahan zelfstandig wordt: dus rechtstreeks onder den resident te staan komt. Dit laatste zal ook het geval zijn met den besturenden ambtenaar te Kwala Kapoeas (een controleur) en den militairen commandant tevens civiel-gezaghebber te Djangkang. Deze organisatie zal zeker ook aan de wenschen der bewoners van Kapoeas en Lahajan, die zeer tegen een samenkoppeling met Marabahan en Teweh aanzagen, voldoen.

De ambtenaren zullen met belangstelling hebben vernomen, dat de minister van koloniën telegrafisch het denkbeeld der regeering in N. I. heeft verworpen, om het recht op **buitenlandsch verlof** voor de, in Indië benoemde, ambtenaren in te trekken, zoo lezen wij ten minste in 't *Bat. Nbl.*

Den 1sten Juli a.s. zal het garnizoen te **Merauké** worden opgeheven en de assistent-resident het voortaan met zijn pradjoerits moeten afdoen, schrijft men in de *Javabode*.

De heer van Geuns is de reeds lang door hem aangekondigde reeks van opstellen begonnen, waarin hij heeft aangenomen te bewijzen, dat de suikercultuur is een der voornaamste, zoo niet de voornaamste der bronnen van welvaart van Java, dat dit land dus in economischen zin »drijft« op de suikercultuur, en dat degenen ongelijk hebben die meenen, dat de Javaan door deze cultuur verarmt en degenereert, althans dat de bloei van die cultuur voor Java zelfs van niet de minste beteekenis is.

Het eerste der opstellen bevatte een inleiding en geschiedkundig overzicht, die eene grondige behandeling van het onderwerp in het vooruitzicht stellen. Uit het eerste overzicht blijkt dat de suikercultuur in de eerste jaren van het landelijk stelsel van Van den Bosch èn aan het gouvernement, èn aan de cultuurplichtigen slechts last en verlies berokkende.

Wij zien met belangstelling het vervolg tegemoet.

De volgende maand zal er dan toch eindelijk een begin gemaakt worden met de behandeling van de z.g. **Gedangan-affaire**. Drie en zestig beklaagden, die bijna een vol jaar preventief hebben gezeten, zal ten laste worden gelegd: »aanslag of samenspanning, die ten doel heeft, hetzij de omstooting of verandering der regeering, hetzij het in de wapenen brengen der ingezetenen tegen het in N. I. gevestigde gezag«.

Tegen dit misdrijf bedreigt de wet de doodstraf. Men ziet met begrijpelijke spanning de behandeling en vooral het vonnis in deze zaak te gemoet, omdat van de 63 beklaagden slechts een tiental »op of binnen de plaats der oproerige beweging werden gevat met de wapenen in de hand«, en volgens art. 64 is bepaald dat geen straf zal worden uitgesproken, wanneer zij buiten de plaats der oproerige beweging worden gevat, zonder weerstand te bieden.

Uit Sidhoardjo wordt nog aan de *Locomotief* geschreven, dat volgens Staatsblad aan inlandsche ambtenaren het koopen van bouwgrond is verboden, tenzij bestemd voor een woonerf. Geen enkele afdeeling houdt de hand aan deze bepaling, overal koopen inlandsche hoofden sawahgronden van de bevolking, van den mantrikaboepaten af tot aan den regent toe, zonder dat er een haan naar kraait. In afdeelingen, waar het individueel grondbezit heerscht, is het kwaad, door het koopen van gronden veroorzaakt, niet zoo groot als in afdeelingen waar het communaal bezit de overhand heeft. Het is een feit, dat door uitoefenen van een niets ontzienden invloed, de dessa, voor het afstaan van hare bouwvelden, niet den prijs kan bedingen en ontvangen, dien zij van een particulier kan ontvangen.

In de afdeeling Sidhoardjo heeft het kwaad van het koopen van bouwgronden groote afmetingen aangenomen. Alle inlandsche ambtenaren zijn daar in het bezit van padileverende sawahs, maar wat het ergste is, de bevolking betaalt hetzelfde bedrag aan landrente voor een, door den verkoop, minder groote uitgestrektheid gronds. Zoo is verteld geworden dat een hooggeplaatst inlandsch ambtenaar 8 bouws sawah's van de dessa Sidokoempoel, midden in de kotta Sidhoardjo gelegen, bij notarieele acte heeft gekocht, oogenschijnlijk met het doel daarvan woonerven te maken. De verkoop geschiedde al pl. m. 3 jaren geleden; de gronden zijn nu nog sawahs. De eerste jaren deelde de ambtenaar niet in de landrentelasten van de dessa; schrijver hoort dat na herhaalde klachten — maar dit weet hij niet zeker — de 8 bouws eindelijk uit de landrente — leggers zijn gelicht.

Men weet, dat jaren geleden door den invloed van den toenmaligen assistent-resident van Sidhoardjo, Arends, de zoogenaamde Arends — contracten zijn ontstaan, d. w. z. dat bij den inhuur van gronden bestemd voor de suikercultuur de ondernemer telken jare de landrente van een dessa door tusschenkomst van het dessahoofd in 's lands kas stort; dit bedrag wordt beschouwd als huurschat van 1/3 van de totale uitgestrektheid gronden die wettelijk voor beplanting met riet verhuurd mag worden. Naar die berekening wordt dan het huurcontract opgemaakt. Het is hier niets om over de voor- of nadeelen van die wijze van doen te redeneeren. De voorstanders zeggen, dat door deze regeling de bezitters van de verhuurde communale gronden gevrijwaard worden van de soesah van de betaling van landrente. De bevolking wordt door de regeling belet, van de huurpenningen een lichtzinnig gebruik te maken, èn — wat men niet licht mag tellen, uit een ambtelijk oogpunt — de landrente komt gemakkelijk en vroeg binnen.

Maar, zegt schrijver, nu doet zich in het Sidhoardjosche het geval voor, dat vele bouws door ziekten of muizenplaag zijn mislukt; volgens de bepalingen moet bij de inning van de landrente de belasting van de mislukte sawahs worden afgetrokken. En wat doet men nu? Al de landrente is reeds betaald. Schrijver verneemt dat van teruggave van landrente geen sprake is en acht daarom een gestreng en nauwkeurig onderzoek van regeeringswege te dier zake hoogst gewenscht.

Als er één onderdeel van het leger is, waarop de B. V.-agitatie der laatste jaren bijzonder gunstigen invloed heeft uitgeoefend, dan is het zeker ten aanzien der verbetering van al hetgeen kan dienen om het lijden van den te velde gewonden of ziek geworden soldaat te verzachten, schrijft iemand in de *Javabode*, die in de gelegenheid was een en ander van het materieel te zien, dat bij de a. s. Boni-expeditie zal worden gebezigd.

Reeds jaren lang zijn hier te lande proeven genomen met verschillende **veldtenten voor de ambulance**; uitgaande van de tent de Mooy, werden voor en na verbeteringen aangebracht, welke in verband met ons tropisch klimaat en specifiek indische toestanden noodig waren, en eenige maanden geleden werd voor goed het model vastgesteld, dat zoowel in een oorlog tegen den B. V. als tegen den I. V. zal kunnen worden gebezigd. Van deze tenten is een dertigtal in Europa besteld, omdat de aanmaak hier te lande belangrijke bezwaren ondervond. Intusschen is hier reeds een »vrij aanzienlijk tentmateriaal aanwezig, waarmede het voorloopig voor de expeditie aangewezen personeel nu en dan oefeningen houdt.

Deze tenten bieden ruimte voor 10 veldbedden. Zij zijn van waterdicht linnen vervaardigd en hebben aan den top een vernuftig samengesteld ventilatiedak, dat gemakkelijk luchtverversching toelaat. Deze tenten, vervaardigd naar de plannen van den officier van gezondheid der 1e klasse P. van Vliet, die zich ook in andere opzichten ten aanzien der gewonden-verpleging reeds verdienstelijk maakte, kunnen door geoefend personeel in een goed kwartier worden opgeslagen, zoodat, wordt de troep ergens in vijandelijk land aan wal gezet en moet er dadelijk gevochten worden, de gewonden verzekerd kunnen zijn, onmiddellijk in een ruime, koele ambulancetent onder dak te worden gebracht en dat hun niet het droeve lot wacht van de gekwetsten bij zoovele vroegere expeditiën, die, geruimen tijd aan weer en wind blootgesteld, moesten wachten tot er gelegenheid was om hen ergens onder dak te brengen.

Bij de a.s. Boni-expeditie zullen voor het eerst gebruikt worden de z. g. stalen veldbedden, het eerste waarlijk praktische, dat men op dit gebied zag. Deze, maar 6¾ kilogram wegende bedden, bestaan uit een stel Mannesmannsche buizen, die in een oogwenk in elkander geschoven en uit elkander genomen kunnen worden en waarover een stevig zeildoek is getrokken, dat tevens dient om het ijzerwerk in te bergen als het niet in gebruik is. Tien zulke bedden, samen verpakt, leveren een tweemansvracht van ongeveer 2 meters lang en welke met beide armen is te omvatten. Hier vond het vraagstuk „klein gewicht naast voldoende stevigheid" zijn eerste oplossing. Men is thans te Soerabaja bezig, deze veldbedden draagbaar te maken, door nl. aan het eind der zijbuizen gaten te maken, waarin de losse pootbuizen passen, waardoor geschikte handvatten worden verkregen. Desnoods kunnen daaraan draagzeelen worden bevestigd, die, door aangebrachte ringen, gelegenheid geven, de baar aan een bamboe te pikelen.

Wel zal de beruchte tandoe nog niet geheel gemist kunnen worden en zullen de nog evengoede, maar veel meer ruimte innemende houten veldbedden worden gebruikt, maar het draagbare stalen veldbed zal toch in de eerste plaats worden aangewezen tot vervoer der gewonden van het gevechtsterrein naar de ambulancetent.

De oprichting van het **landbouwdorp te Paroeng Koeda** neemt thans vaster vorm aan; de hoofdvertegenwoordiger van den I[illegible]ischen Bond, de heer P. J. F. van Heutsz, is, na te Semarang voor de leden van den Bond eene rede te hebben gehouden, naar de Preanger vertrokken, om de oprichting van het landbouwdorp in kwestie voor te bereiden, waar minvermogende Europeanen dan hun bestaan kunnen vinden.

Geen zaden dus uit Liberia. Het door den Jhr. N. J. Westphalm van Hoorn van Burch geopperde plan, om een vertrouwd gemachtigde van planters naar Liberia te zenden, om daar origineele koffiezaden te gaan inkoopen ter voorkoming van verdere verbastering van dezen heester op Java, waaraan door hem de afnemende productie werd toegeschreven, leidde in de algemeene vergadering der bataviasche landbouwvereeniging tot geen definitief resultaat.

Het doen uitzenden van zaden uit Liberia werd afgeraden. Men adviseerde liever een ervaren planter van daar te laten overkomen.

Voetknecht vervolgt in de *Locomotief* zijn opstel **legerbelangen**, door een en ander medetedeelen uit het belangrijke rapport door den kapitein van den generalen staf W. E. A. Burton aan het legerbestuur ingediend over zijn reis naar Japan, meer in 't bijzonder over hetgeen hij gedurende die reis opmerkte bij de groote manoeuvres van het Japansche leger in 1903, welke door hem en den luitenant-kolonel P. C. van der Willigen werden bijgewoond.

Uit deze studie, zegt Voetknecht, is voor ons leger veel te leeren. Hij doet er eenige grepen uit en wijst o. m. op het onderscheid in de samenstelling van de compagnie hier te lande en in Japan. Hier vier sectiën met hoogstens 3 officieren-sectiecommandanten; ginds drie officiersafdeelingen, waarbij ingedeeld 4 officieren, dus 1 in reserve. Het behoeft geen betoog, dat de laatste organisatie verreweg de voorkeur verdient. Men kan daartegen niet aanvoeren, dat de sterkte der sectiën bij onze, in drieën verdeelde compagnie te groot zou worden — de Japansche compagnie telt drie officiersafdeelingen van ongeveer 65 man, welke blijkens de ervaring gedurende den tegenwoordigen oorlog opgedaan, zeer goed door één officier kunnen worden aangevoerd. Voor een indeeling onzer compagnieën in 3 sectiën schiet echter de sterkte aan officieren zelfs nog te kort; Voetknecht stelt daaromvoor — en voor dat denkbeeld is ook uit een tactisch oogpunt zeer veel te zeggen — de compagnie in zes groepen te verdeelen, die, al naarmate van het aantal officieren, 3 aan 3 of 2 aan 2, tot 2 of 3 officiers-afdeelingen worden samengevoegd. Deze organisatie zou bovendien heel wat goedkooper uitkomen, wegens het minder benoodigde kader.

Voorts wijst Voetknecht nogmaals op de, reeds vele malen betoogde noodzakelijkheid, om de tamboers en hoornblazers te doen vervallen en de compagniesmuziek over te laten aan een paar combattanten, die blazen kunnen. Wij hebben bij de veldbataljons alleen 4 × 80 tamboers en hoornblazers. 320 strijders meer, een half bataljon, legt bij onze geringe sterkte nogal eenig gewicht in de schaal. Als de Japanners het zonder kunnen doen, waarom wij niet?

In het rapport van kapitein Burton wordt nog de aandacht gevestigd op een andere navolgenswaardige zaak: de groote spaarzaamheid, welke bij het Japansche leger bestaat bij het gebruik der militaire macht voor diensten, welke haar onttrekken aan haar eigenlijken werkkring. De heer Burton vermeldt in zijn studie daaromtrent: »Geen wachten bij gevangenissen, geen garnizoenswachten, geen wachten bij bepaalde gebouwen of instellingen, geen eerewachten bij leden van het keizerlijk huis of bij hooggeplaatste autoriteiten. Een zwakke wacht in elke kazerne en een eerewacht bij het paleis van den mikado, dit zijn de eenige welke men in het land opmerkt."

Ter **versterking der middelen** zijn de hoofden van gewestelijk bestuur op de bezittingen buiten Java en Madoera (met uitzondering van Sumatra's Westkust) aangeschreven, om hun gevoelen te doen kennen of de vreemde oosterlingen in de buitenbezittingen niet meer dan tot dusver aan de schatkist behooren bij te dragen, in dien zin, dat het door hen wegens bedrijfsbelasting betaalde of te betalen percentage van hun belastbaar inkomen worde verhoogd en gebracht op het, op Java en Madoera van vreemde oosterlingen geheven wordend quotum, zijnde 4 pct. en zulks ter betrachting van de billijkheid tegenover de vreemde oosterlingen op Java en Madoera. De billijkheid zou door verhooging dier belastingen voorzeker worden betracht.

De *Sem. Ct.* ontving uit Djokja het bericht, dat de **toekomstige Sultan VIII** met de dochter van pangeran Mangkoe Boemi, broeder van den tegenwoordigen vorst en tevens superintendant der landerijen, voor zoover deze niet door Europeanen zijn ingehuurd, in het huwelijk zal treden.

De aanstaande vrouw is dus eene volle nicht van den Kroonprins.

Tevens bericht dat blad dat het **Pakoe Alamsche huis** reeds langen tijd zonder hoofd zit; de zaken worden nu bestuurd door een raad van beheer, w. i. onder meer de assistent-resident van Koelon Progo zitting houdt.

In verband met ons bericht in het voorgaande nummer van het Koloniaal Weekblad over **katoencultuur** aan de zuidkust der Preanger-regentschappen, kunnen wij nog mededeelen dat de heer R. A. Eekhout, directeur der Wijnkoopsbaai-exploitatie, de voldoening mocht smaken, van den 1en gouv.-secretaris de mededeeling te ontvangen, dat, van de in zijn advies vervatte beschouwingen nopens deze cultuur aan de zuidkust der Preanger-regentschappen, door de regeering met belangstelling is kennis genomen en dat daarmede bij de verdere behandeling van het vraagstuk der bevordering van die cultuur rekening zal worden gehouden.

Welke gedachte bij de regeering heeft voorgezeten — wordt uit Weltevreden aan de *Sem. Ct.* geschreven — toen zij heeft goedgevonden het **onderzoek naar het reisgeld** van de uit Indië vertrekkende Mekkagangers af te schaffen, zooals eerstdaags officieel per Staatsblad bekend zal worden gemaakt, is harerzijds niet medegedeeld, maar het schijnt dat schrijver zich er niet mede kan vereenigen en hoopt dat deze aangename verrassing voor den bruinen broeder zal blijken te zijn een wijze maatregel, die den economischen toestand van de inlandsche gemeente er nog meer op vooruit zal laten gaan. Als zij maar geen aanleiding geeft, dat de Javaan, welgesteld of niet, zoo maar ter bedevaart gaat en als schriftgeleerd, islamitische ledigganger terugkeert, om den nijveren welgestelden landbouwer uit te mergelen en hem tot pernicieus voorbeeld te strekken.

Bij de Bandjarnegara'sche **Hulp-, Spaar- en Landbouwcredietbank**, die den inlandschen landbouwer reeds niet weinig aan zich heeft verplicht met hare zoo zeer op prijs gestelde hulp, bestaat het loffelijk voornemen om door selectie van zaadpadi de productie der sawahvelden in hare afdeeling zoo hoog mogelijk op te voeren. Te dien einde heeft zij zich reeds om eenige inlichtingen gewend tot den heer M. Stoll te Garoet, naar aanleiding van diens artikel: *Hoe zou de bevolking verder geholpen kunnen worden?* opgenomen in de *Locomotief* van 3 April jl.

Aangezien deze Bank uitsluitend werkzaam is in 't belang van land en volk, mag zij voorzeker aanspraak maken op aller belangstelling en in de eerste plaats op die van het gouvernement, schrijft de *Locomotief*, die hoopt dat dit goede voorbeeld spoedig overal navolging moge vinden.

De *Javabode* deelt mede dat op eene vergadering te Batavia besloten werd tot de oprichting van eene **vereeniging tot bevordering van voortgezet onderwijs voor meisjes**. Het doel is steun te verleenen aan de reeds bestaande neutrale meisjesschool. De statuten en het huishoudelijk reglement werden goedgekeurd.

De **bekroningen** van inzenders op de tentoonstelling te Soerabaja zijn bekend gemaakt; er werden 123 eerediploma's uitgereikt. Onder de bekroonden behooren: raden adjeng Roekmini, dochter van wijlen den regent van Japara voor handwerken en houtsneewerken, de regent van Blora voor zilverwerk en weefsels, raden ajoe Tjokrohoedojo en raden adjeng Soeminar, beiden dochters van den regent van Blora, voor handwerken, de controleur van Batang Hildering voor weefsels, de controleur van Karanganjar voor steenen bloempotten, toko Tontonan van Soerabaja voor koperwerk en weefsels en de Djokjasche vereeniging Kunstarbeid voor uitgeslagen leerwerk en pottenbakkerswaren.

Verder twee Inlanders van Semarang nl. Saleh van Pekodjan voor blikwerk en Djoemadi van Poengkoeran voor zilverwerk.

Een circulaire, die veel nuttigs kan uitwerken, als ze met tact wordt opgevolgd en toegepast is zeker wel die, welke alle korps-commandanten onlangs ontvingen, ten einde den soldaat door leiding en voorbeeld er op te wijzen, dat de tijd aan een handwerk besteed, ook al werpt dit niet dadelijk groot voordeel af, hem ook voor zijne toekomst nuttiger zal zijn, dan de bezigheid, waarmede hij zich thans buiten dienst onledig houdt.

Ter bevordering van het zoeken naar **nuttige bezigheid** is thans door het departement van oorlog bepaald, dat aan oppassende militairen, die hun vrijen tijd aan eenig ambt wenschen te wijden, vrijstelling kan worden verleend van het middag-appel, terwijl ten laste der cantinefondsen c. q. werktuigen en gereedschappen kunnen worden aangeschaft. Waar gelegenheid bestaat, dient het aanleggen van groentetuinen — dit is trouwens niets nieuws — krachtig te worden aangemoedigd en er naar gestreefd te worden, dat voor de ontvangst van zaden uit 's lands Plantentuin of van particuliere ondernemingen faciliteiten worden verkregen.

Onderzoekt alle dingen en behoudt het goede, zegt de heer N. H. van der Haas, die in de *Deli-Ct.* zijn waarschuwende stem doet hooren tegen de **lantana**, een heester, behoorende tot de *verbenaceal*, (waartoe ook de djati behoort) met fraaie oranjekleurige bloemen en welriekende, eenigszins ruw aanvoelende bladeren. Stam en takken zijn van kleine doorns voorzien. De heester is uit Java ter Oostkust ingevoerd en daar bekend onder den naam van *poenjengan* (in Midden-Java onder den naam van *sembelenkan*.)

Tegen deze lantana wordt door hem nu gewaarschuwd, omdat deze heester zich zoo gemakkelijk voortplant, zoo moeilijk is uitteroeien en zoo volkomen de vorming van bosch tegengaat, dat, wanneer niet met groote zorg de lantana wordt uitgeroeid, overal waar men die aantreft, binnen niet al te langen tijd een groot deel van de tabaksvelden in Deli, in stede van met bosch, begroeid zal zijn met dat onkruid en dan de tabakscultuur dáár tot groote teleurstellingen leiden, ja wellicht onmogelijk worden kan.

Er is zeker geen land ter wereld, waar — ten behoeve van welke cultuur ook, het noodig is gebleken, om, — zooals in Deli geschiedt ten behoeve van de tabak, — de gronden gedurende een tijdvak van acht en meer jaren braak te laten liggen, met geen ander doel, dan om die langs natuurlijken weg, door herbossching, de verloren krachten te hergeven.

Er is misschien ook geen andere cultuur als de tabakscultuur in Deli, die om te slagen, zoo afhankelijk is van den regenval; geen cultuur, waarvoor voldoende en op tijd invallende regens van zoo groote waarde zijn, als de tabakscultuur in Deli. Om dien regenval te bevorderen is geen beter middel bekend dan de *reboisatie*. Alles, wat de vorming van bosschen in den weg staat, moet daarom voor Deli, voor de tabakscultuur en alles, wat daarmede in verband staat, worden beschouwd als een *gevaar*, en daar de *lantana* die eigenschap, om de boschvorming tegen te gaan, in hooge mate bezit, daarom beschouwt de heer van der Haas de lantana, of beter gezegd, *de hand over hand toenemende verbreiding van de lantana, een ramp voor Deli*, waartegen niet genoeg gestreden kan worden.

Ook op den bodem oefent de lantana een zeer ongunstigen invloed uit; te oordeelen naar »armelijk« uitzien zelfs van de albizzia-boomen, die geplant zijn op gronden, die later zijn begroeid met lantana, draagt deze heester *niet* bij tot verbetering van den grond, maar verarmt zij dien.

Zijne meening is deze: Zooveel heil als hij voor de tabakscultuur in Deli verwacht van de *reboisatie* der afgeplante tabaksvelden, vooral van reboisatie daarvan met *albizzia — mits die goed worde behandeld*, — zooveel onheil verwacht hij voor die cultuur van de *lantana*.

In het *Ind. Mil. Tijdschrift* wordt medegedeeld dat de commandant van de Gajoe-colonne den **tentransel** „Doorman" als onbruikbaar heeft gesignaleerd. Deze qualificatie zal zeker niemand verwonderen, die weet welke ontzaglijke bezwaren er aan het medevoeren van een transel in Indië zijn verbonden en die er mede bekend is dat de manschappen desnoods nog liever in het nat liggen, dan hun verpakking verzwaard te zien.

Het *Bat. Nbl.* voegt er aan toe, dat het met de invoering van de tentransels in Europa ook niet hard loopt en dat daar ongeveer dezelfde bezwaren worden ondervonden als in Indië. Alleen bij den aanleg van den Lawaspoorweg in Suriname zijn de tenten veel en met succes gebezigd en vielen ze zeer in den smaak, omdat het personeel er wel de lusten, maar niet de lasten van heeft ondervonden.

De *Locomotief* wijdt een hoofdartikel aan den nog zeer onvolledigen toestand, waarin de **kaarten van de O.-I. vaarwateren** verkeeren en vestigt daarmede de aandacht op de daaraan verbonden gevaren, hoewel het blad hulde brengt aan het optreden van den Gouverneur-Generaal van Heutsz, waardoor eene snellere opname van de koloniale wateren definitief aan de orde is gesteld.

In de naaste toekomst is dus te verwachten dat de toestand wat gunstiger zal worden, al behoeft men zich daarom nog niet met de hoop te vleien, dat de ellende nauw heelemaal zal geleden zijn en wij over enkele jaren in het bezit zullen zijn van een volledig stel zeekaarten, dat met trots aan landgenoot en vreemdeling zal kunnen worden getoond. Om dat groote doel te bereiken zou een heel wat meer beteekenende uitbreiding van den kolonialen hydrografischen dienst noodig zijn; nu, met vier opnemingsvaartuigen, zal men al blij mogen zijn wanneer over eenige jaren de hoofdverkeerswegen en meest gezochte wateren met behulp van, tot en met den dag bijgewerkte, betrouwbare en wetenschappelijk vervaardigde zeekaarten met de grootste capaciteit der machines met een gerust hart zullen kunnen worden bevaren.

Maar is ook verbetering te verwachten op het gebied van landkaarten en een einde te voorzien aan den toestand, dat hoogst belangrijke residentiën van Java, zooals bijv. Semarang, gelegen in het centrum van het eiland en voor oorlogsoperatiën bijzonder geschikt, niet op een behoorlijke, voor krijgskundige doeleinden bruikbare schaal zijn in kaart gebracht?

Schoon men vreest dat die verbetering nog in de verre toekomst ligt. Want, ook al doet onze kleine bescheidene topografische dienst zijn best, ijzer met handen breken kan hij niet en à l'impossible nul n'est tenu. Daarbij komt, dat in den tijd dat de triangulatie van Sumatra een aanvang nam en in haar gevolg de opnemers bij het karteeren van de Westkust van dat eiland zijn begonnen aan een meer nauwkeurige verkenning van Java in verband met de mogelijkheid van de komst van een buitenlandschen vijand door niemand werd gedacht.

En toen de eerste schrede te Padang was gedaan heeft men het eenmaal aangevangen werk niet in den steek willen laten; daaraan is het feit toe te schrijven, dat, terwijl Java, dat algemeen als hoofdtooneel van een eventueelen strijd wordt beschouwd, op topographisch gebied blijft braak liggen, te Padang Sidempoean, waar waarschijnlijk nooit een europeesch gevecht zal moeten worden uitgevochten, twee van de drie bestaande brigades werkzaam zijn. Met die verdeeling en met de zeer geringe kans dat het kleine maar nog al kostbare korps militaire opnemers in de eerste jaren zal worden uitgebreid mag veilig aangenomen worden dat op Java de toestanden voorloopig nog wel zullen blijven zooals ze zijn. Vreemde toestand; men concentreert voor de verdediging al zijn aandacht op Java, legt alles wat voor de defensie beschikbaar is aan dat eiland ten koste, trekt zijn hoofdmacht, desnoods met ontblooting van de buitenbezittingen, daar te samen en laat op topografisch gebied vele gedeelten van het eiland een vóórhistorischen toestand voortduren.

Van wege den Indischen Bond is een brochure uitgegeven door Sinjo Frans, getiteld: **Lotsverbetering van den Indo-Europeaan**, met een voor- en naschrift der redactie en opgedragen aan alle weldenkenden in Indië, waarin de aandacht wordt gevestigd op het groote aantal dergenen, die werkeloos zijn en in ledigheid hun tijd doorbrengen of wel ten laste komen van familieleden, niet zelden van den Staat. En in dezen toestand dient in het belang van Indië verbetering te worden gebracht. Niet allen kunnen aan de Staatsruif plaatsing vinden, niet allen in handel en industrie geplaatst worden, maar leger en vloot zijn daar, om vele jeugdige krachten in zich opte nemen, mits die goed zijn onderlegd.

Deze artikelen, die veel waars en nuttigs bevatten, trokken, blijkens het voorbericht, vooral de aandacht in beperkten kring. Naast de oorzaken van het pauperisme stelt hij de middelen tot redres in populairen trant.

De brochure ligt ter lezing op de leestafel in de Laan van Meerdervoort nº. 195.

De **Roemer Visscher-Vereeniging** is te Soerabaja in werking getreden, die zich ten doel stelt, vrouwen en meisjes die zich een zelfstandig bestaan zoeken te ver[illegible], met raad en daad te steunen.

Zij wil in Nederl. Indië die velen, die gaarne werken zouden, indien zij maar voor iets opgeleid waren, in de gelegenheid stellen vakonderwijs te genieten. Daarvoor moeten bestaande cursussen en nieuwe opgericht worden.

De den 5en April te Soerabaja gehouden fancy-fair ten behoeve van vier liefdadige instellingen, heeft een aardig beginkapitaaltje in de kas der vereeniging gebracht, doch wil er eenige kracht van uitgaan, dan moeten er geregelde inkomsten in de kas blijven vloeien. Daarom wekt het bestuur allen, die iets voelen voor een degelijke opleiding onzer meisjes, op, zich als lid opte geven aan: Mevrouw E. Engelenburg-Lougden, Goebeng Soerabaja, of aan mevrouw H. Dinger-Einthoven Scheepmakerspark aldaar.

Het tweede deel van de taak, die de Roemer-Visscher Vereeniging zich stelt, is als tusschenpersoon op te treden tusschen werkgevende en werkzoekenden, en geschikte europeesche werkkrachten te vinden. Zij stelt zich zelf den strengen eisch degelijk onderzoek te doen naar de capaciteiten, het karakter en het moreele leven der personen, die zich bij haar aanmelden; zoodoende hoopt zij een betrouwbare gids te worden voor werkgevenden en werkzoekenden.

Ook meisjes, die behoefte hebben aan raad en steun om door eerlijken arbeid in eigen onderhoud willen voorzien, kunnen zich met vertrouwen wenden tot deze vereeniging, ook waar onbekendheid met europeesche toestanden, of gebrek aan relaties in het moederland, of in andere landen van Europa, terug zouden doen schrikken, een levenstaak over zee aan te vatten.

Mevrouw P. Keyzer—Metman, Kepoetran, en mejuffrouw A. Bussingh de Vries, Ka-oon, beiden te Soerabaja, zullen alle aanvragen om voorlichting en bemiddeling met de meest mogelijken spoed behandelen.

Te Soerabaja heeft zich een bemiddelings- en voorlichtings-bureau gevormd, bestaande uit de dames P. Keyzer-Metman, presidente, D. Delfos van der Linden, vice-presidente; D. Bussingh de Vries, 1e secretaresse H. Dinger-Einthoven; 1e penningmeesteres, E. Engelenburg-Lougden, 2e penningmeesteres; S. Geraud W. de Jong en C. Slingervoet-Ramondt, leden.

Het hoofdbestuur hoopt, dat ook Semarang, Batavia en andere groote plaatsen van Indië voldoende belangstelling in het doel der vereeniging zullen toonen, en dat ook daar eenige dames zich bereid zullen verklaren, de dagelijksche werkzaamheden van een bemiddelings- en voorlichtingsbureau op zich te nemen.

Het hoofdbestuur is gevestigd te Soerabaja en bestaat uit de dames H. Dinger—Einthoven, presidente, H. S. Fabius von Baumbauer, vice-presidente, P. Keyser-Metman, 1e secretaresse, A. C. Bussingh de Vries Bekkers 2e secretaresse, F. Engelenburg-Lougden, 1e penningmeesteres en E. A. Zilver Rupe-Fuchter, 2e penningmeesteres.

Dit hoofdbestuur zal de band vormen tusschen de verschillende bemiddelingsbureaux.

Van Indonesische weefsels. Naar aanleiding van het voorkomende in de Nabetrachting over de kunstnijverheids-tentoonstelling te Bandoeng in de *Javabode*, laat Banaspati zijn stem in dat blad hooren om, als bezielenden geest der weverij, misvattingen uit den weg te ruimen en betere begrippen te verspreiden, die aan de ontwikkeling der kunst ten goede kan komen.

Hij begint dan Mevrouw van Motman te verdedigen tegen eene beschuldiging, zoo bezijden de waarheid, *als zouden de werkelijk fraaie weefsels, onder het toezicht van de zoo artistiek begaafde mevrouw Motman, door geroutineerde inlandsche vrouwen vervaardigd, al te zeer van europeeschen invloed getuigen.*

Het is van genoegzame bekendheid dat alle lijnen-kunst in Indonesië op geometrische symboliek berust en van zéér oude dagteekening is, hetzij ge haar vindt in vlechtwerk uitgelegd, in weefsel verwerkt, op bamboe gegrift, in hout geboetseerd, in koper of in edeler metalen gegrift of gegoten, dan wel in wapens gedamasceerd of ingelegd.

Loebèr gaf reeds blijk dit te weten in zijn keurig werkje over timoreesche snijkunst. Schrijver wil nu nog wel een stapje verder gaan en er op wijzen dat deze symboliek mathesis was in een tijdperk van vervlogen beschaving, toen Indonesië nog een groot vastland was: een erfenis dus van Lemurië of Shalmali.

Daar echter de mathesis gemeen goed is van den menschelijken geest, onder welk klimaat deze tot ontwikkeling moge geraken, is het duidelijk dat deze symboliek zich niet tot deze afgelegen eilanden beperkt, doch dat daarvan ook elders over de gansche wereld uitingen te vinden zijn.

Men zie maar eens naar de symbolen, overgeleverd door de amerikaansche Azteken-beschaving, of, om bij zijne bijzondere kunst te blijven, naar de bulgaarsche, russische en perzische weef-industrrie: overal zal men tot op zekere hoogte dezelfde lijnen en motieven terugvinden: die lijnen zijn internationaal.

Zij allen hebben geput uit dezelfde bron: de symmetrische orde der natuur. Nochtans, hoe meer de oudere beschavingen verliepen en nieuwere concepties zich baan braken, hoe meer de eenvoudige en plechtige symbolen, immers beelden van de grondslagen, waarop alles is opgebouwd, waaruit alles is gedifferentiëerd, op den achtergrond geraakten, hoe meer men motieven ging zoeken in de zeer complexe, gevarieerde natuur, zooals zij zich aan ons oog vertoont,

Het worden niet meer de diagrammen, neen, het zijn de bloemen zelf, die men tracht weer te geven.

Men zal wellicht opmerken, dat ook de indonesische motieven reeds blijkens hunne namen bijv. aan 't plantenrijk zijn ontleend. Schrijver zal daarom een voorbeeld geven van wat hij bedoelt. Bij »Oost en West« is tentoongesteld een batikstuk, waarop een wajang als middenfiguur met een rand van — vergeet-mij-nietjes omlijst! Dàt schokte zijn gevoel voor harmonie.

Bekijk nu echter op een weefsel van de buitenzorgsche weverij de motieven, als bijv. die, welke door de inboorlingen worden genoemd kembang sroeni en birit mangoe (*), dan heeft men daar eene geometrische figuur.

Noemde hij de geometrische figuren internationaal, dit neemt niet weg, dat bijzondere volken voornamelijk enkele groepen van motieven tot de hunne maakten.

Vaak gold het hier een soort van taboe of kaboejoetan, zoodat zelfs bij de meest primitieven wèl stamsgewijze aan verschillende motieven wordt vastgehouden, zoodat, zooals bijv. Loebèr reeds bevond, in eenzelfde kampoeng de eene familie zich tot dit, de andere tot dàt motief bepaalt.

Ook een soendaneesche weefster vreest voor Banaspati's ongenade, zoo zij het wagen zou, een voor ha r nieuw patroon optezetten. Mevrouw van Motman echter mag zich in zijne blakende gunst verheugen, en durft dit te bestaan en wanneer zij de gevolgen op zich neemt van Ban: spati's toorn, bij het overschrijden der taboe's te vreezen, dan is het hart der weefster gerustgesteld.

Zoo zijn er bepaalde indonesische motieven en het kost een heele studie om dezen te leeren kennen.

Dat mevrouw van Motman zoo bij schrijver in de gunst staat, is juist omdat zij zich voor zijne weefkunst zooveel moeite heeft getroost.

Bijv. het instroomen binnen Indonesië van de jeugdiger europeesche beschaving, heeft aan zijne kunst geen goed gedaan. Terwijl in vroeger tijden de kunstnijverheid bloeide, elk gezin er prijs op stelde, op West-Java zijn eigen geweven, op Midden-Java zijn eigen gebatikte kleedjes, soms ook baadjes en immer slendangs en hoofddoeken te hebben, terwijl voorts de bedrevenheid in deze kunst aan hen, die daartoe de meeste lust en aanleg hadden, een onbezorgd bestaan verzekerde bij grooten en aanzienlijken, waar de kunstenaars zonder gejaagdheid, zonder concurrentie zich gansch en al konden wijden aan de volmaking hunner kunst, kwam een groote toevloed van minwaardig, doch kleurig en de koopkust prikkelend fabrikaat de kunst den nekslag toebrengen.

De strijd scheen te zwaar, ze was dan ook ongelijk en op West-Java werd het Banaspati aangenaam in de ooren klinkende „ketekan", dat hem waarschuwt dat zijne bezielende aanwezigheid ergens wordt vereischt, hoe langer hoe zeldzamer. Slechts hier of daar in een, wat afgelegen dorpje was 't nog een eerzame dochter des lands, die zich tot 't hanteeren van 't vreedzame zwaard, de barera of weef-liniaal voelde aangetrokken, door een slechts halfbewust instinct om zijnentwil gedreven. Maar hij vermocht ze niet optevoeren, tot meer dan een eenvoudige pòlèng in wit naast zwart, de eenvoudigste dualiteit.

Toen kreeg hij een onverwachte bondgenoot in mevrouw van Motman, die gevoel had voor tint en lijn en besefte dat er iets gedaan moest worden om een geheel versterf van zijne kunst te voorkomen.

Met groote energie legde zij zich op de weefkunst toe en nam weldra eenige weefsters onder haar toezicht, om eenige motieven uit te werken, om overoude maar degelijke en onvergankelijke familiekleedjes te vinden. Dit was geheel liefhebberij en de producten waren slechts voor eigen gebruik bestemd, doch de, door haar opgeleiden namen hare meerdere kennis mede naar de kampong terug, en zoo begon zijne kunst langzaam aan weer op te leven; van allerlei kanten kwam men zich neerzetten bij de weefgetouwen van mevrouw van Motman, om eerst eens te kijken, te vragen om ook eens een tijdje te werk gesteld te worden, en zoo de nieuwe patronen weer te leeren maken.

Doch die »nieuwe patronen« waren allen oeroude. Mevrouw van Motman heeft geene moeite ontzien om de oude vormen weer op te sporen: wat nog op West-Java over was, en vooral ook wat te vinden is in de sabrang (de overzijde), daar waar zijne kunst zooveel langer zich kon handhaven, op Sumatra, op Borneo, te Makassar, men vindt het opgetast met groote zorg in het patronenboek van mevrouw van Motman: elke gouden sarong uit Padang, of zijden dito uit Atjeh of somber kleurig product uit Bandjermasin, ziet daar zijn lijnen opgeborgen. Uit 't oude rijk van Menangkabau zult ge er eene onaanzienlijke maar kostbare collectie patronen aantreffen in den vorm van reepjes geweven goed.

Doch al wat niet indonesisch is, wordt streng geweerd. Van het begin af aan, en dat is nu al 26 jaren lang, heeft zij zich er op toegelegd om meesteres te worden van de indische kunst. En niet slechts wat de lijnen, ook wat de tinten betreft, is zij daarin geslaagd.

Wellicht ook door den invloed van gedegenereerde combinaties daartoe gebracht, meenen zoovelen dat indisch bont moet zijn en bont met dissonant, harde kleuren. Groen, geel, rood, blauw op een fond van donkerblauw of vuurrood, men zou zoo gaarne zulke disharmoniëen als specifiek oostersch willen verslijten. Hij kon 't in mevrouw Motman slechts prijzen, dat zij zich door dien waan niet liet verblinden, en aan de ééne zijde voor de techniek er zich op toelegde, de schoone en duurzame kleurleverende houtsoorten en andere inheemsche grondstoffen te leeren kennen, doch anderzijds haar kunstgevoel liet spreken en uit de kleuren-combinaties der oude weef- en batikstukken de juiste tinten en overgangen leerde kennen.

Het oostersche (indonesisch) bont is te vinden in de combinaties op de oud-borneosche en sumatraansche kunstweefsels, met hunne doffe, zachte overgangsschakeeringen van dofrood en zachtgeel naast zwart en een effen dofgroen en evenzeer in de heldere, zachte ineenvloeiende nuances der kostbare Hindoe-producties, of, nog verder oostelijk gaande, zal men ze vinden in de uitingen van begaafden smaak der Japanners.

Voor schrille, pijnlijke kleuren voelt Banaspati niets.

En nu wil schrijver eens uit de school gaan klappen. Zijn de motieven diagrammen van wat er gebouwd wordt in de werkplaats der goddelijke natuur, ook voor de indonesische tinten moet dáár worden school gegaan bij kleurschakeeringen van bloem en blad, bij sterrenhemel en kleurgewemel bij zonsondergang.

In de jaren, dat mevrouw van Motman zich hierop toelegde, heeft zij meer en meer de indonesische weefkunst opgevoerd. Wat zij aan bestaande, of reeds uitgebloeide inlandsche kunst ontleende, gaf zij deze met woeker terug. Voor het publiek kwam zij 't eerst op de tentoonstelling te Batavia in 1893 en dat dit debuut een coup de maître was, blijkt uit de koninklijke zilveren medaille, waarmede zij door de jury bekroond werd.

Ook de diensten van mevrouw Ament, die deze kunst mede ging dienen, worden door hem met eere vermeld. Dat ook in de inlandsche maatschappij het goede voorbeeld navolging vond, werd reeds opgemerkt, doch dat is niet het eenige.

Zoowel op de inlandsche als op de europeesch-indische maatschappij werkte de herleving van zijne kunst opvoedend in dien zin, dat meerderen getroffen werden door het schoone, dat zich daarin uitte; dat men eenvoudige lijn en kleur ging mooi vinden, dat deze resonnance en weerklank ging wekken in het schoonheidsgevoel.

Dat in Indië zijn haast in het vergeetboek gerakende bezieling weer hare rechten herwint, dankt hij slechts aan weefwerk, waarin kunst tot uiting komt. Europa schijnt echter hiervoor nog niet gewonnen: de gewoonte van het mooi vinden, heeft men daar nog niet kunnen leeren. Wèl europeesche kunstenaars als Nieuwenkamp, die aanstonds 't schoone herkennen en vinden, ook al is het niet in overbekend gewaad gehuld.

Toch kan wat hier mooi is, ook daar niet onschoon zijn, en dat dit zoo is blijkt wel uit de eervolle vermelding, aan mevrouw Motman op de tentoonstelling te Antwerpen iin 1884 toegekend.

Een, met hare weefsels opgemaakt ameublement, waarvoor, volgens hare aanwijzigingen, van djati het houtwerk was aangemaakt, maakte te Berlijn furore, doch bij gebreke van connecties in Europa, kan men daar de kunst nog niet voldoende leeren kennen.

Trouwens, het productievermogen is, waar het kunstnijverheid geldt, beperkt; elk stuk op zichzelf, dat thans met een bepaald ingeweven teekentje als van de buitenzorgsche weverij afkomstig wordt gewaarmerkt, moet eene kunstuiting zijn, eischt een persoonlijk zich geven.

Uit een business-oogpunt zou vervanging van dit kunstwerk door machinale voortbrenging van groote getallen zeker verkieslijk zijn — doch dan zou de kunst welhaast verdwijnen, en het is juist deze, welke moet leven en bloeien.

Banaspati is dan ook zeer tevreden als het streven om een smaakvol stuk werk te bezitten bij de beschaafden in Indië toeneemt, en de toenemende vraag in Indië overtreft dan ook nog steeds den aanmaak.

Maar zoo in 't algemeen over zijne kunst sprekende, heeft hij verzuimd iets van de weefsels expositie door den Bandoengschen Kunstkring te zeggen. Om zijne bewering, dat echt inlandsche motieven zijn gebruikt, te bewijzen, laat hij hier de namen volgen van de patronen, welke op ingezonden weefstukken zijn uitgevoerd. Deze namen zijn onder de inlandsche bevolking van oudsher bekend, onder Europeanen weet men daarvan niet veel en het schijnt goed gezien, dat de buitenzorgsche weverij de methode heeft ingevoerd om den naam van het motief bij elk weefsel te vermelden.

Ziehier de patronen van de, te Bandoeng geëxposeerde saroengs, diner-loopers, ameublementen, theetafel-kleedjes, ontbijtstellen, kussen-overtrekken, enz. enz. (Als bij alle crafts en arts worden artikelen geproduceerd, die van dagelijksch gebruik zijn voor hen, voor wie ze zijn bestemd: onder de Indonesiërs was het steeds gewoonte om versiering aan te brengen op hun artikelen van gebruik):

Balik impian, pager bontèng (of pager ketimoen), kembang bentang, boenga tandjoeng, kembang atjeul, renganis, mata-walik, kembang klapa ragrag di oebin, ramò keujeup, djoengdjang lawajan (het woord is eigenlijk rawajan, doch dit is voor de weverij taboe), siki paria ka gigir, kembang poeter, bandji swastika-motief), hoentoe walang, bandji sari (de z.g. grieksche sleutel), kembang njoengtjoeng, wora-wari roempoeh, kembang gedang (papaja), angin-angin pantò radja, kekedokan, dadaoenan pakoe tihang, papanahan, pakoe beunjeur, kembang tjangkoewang, kembang moeraq, iris pandan, lalamaran, (bruidsgeschenk, het is opmerkelijk, dat hierin de beginselen van alle motieven zijn gecombineerd), kawah karang, trisoela, potongan wadjik, taboer bentang en tjandi njoengtjoeng.

Al deze namen had de Nabetrachter van de weefstukken te Bandoeng zelf kunnen aflezen. In een dagblad kan men de vormen er van niet er bij vertoonen: mocht eenig geïllustreerd tijdschrift daarvan eens een of ander aan het publiek willen laten zien, dan zou mevrouw van Motman zeker wel vergunnen, dat van die verschillende patronen (en zij bezit nog vele andere) eene collectie photoprafische opnamen werd vervaardigd.

Nogmaals herhaalt schrijver dit alles is zuiver indonesisch: het eenig europeesche bij de zaak is de energie en het doorzettingsvermogen, waarmede mevrouw van Motman, de moeielijkheden heeft overwonnen, en de kunstzin en het schoonheidsgevoel, waarmede zij schoon van onschoon weet te schiften.

Om de belangrijkheid van den inhoud is Banaspati's beschrijving door ons zonder verkorting in haar geheel overgenomen.

(*) D. i. het bekende 5- tot 7-vakkige sterretje op de manggistan, waaruit men 't getal vruchtpitten kan leeren kennen.

De djagoong handel. Het is bekend dat in de laatste maanden veel maïs van Java wordt uitgevoerd.

De djagoong, die in den beginne hier in het binnenland grif te krijgen was voor *f* 50 tot *f* 55 de kojang van 30 picols, wordt nu niet beneden de *f* 60 à *f* 65 afgegeven; ja, wanneer de korrel buitengewoon groot is, betaalt men *f* 70. De vele opkoopers in het binnenland hebben den dessaman er toe gebracht de prijzen te verhoogen. De grootste opkoopers van djagoong hier, zijn de firma's Reiss & Co., van Nierop & Co., Maintz & Co. en Smidt en Amesz.

Drie dezer vier firma's hebben zelfs in het binnenland geëmployeerden, die uitsluitend belast zijn, met het opkoopen van producten.

Vele Chineesche handelaren, die aangenomen hadden djagoong te leveren tegen lagere prijzen, zullen, willen zij hun verplichtingen nakomen, op hunne leveringen verlies moeten lijden.

Volgens de jongste mailberichten wordt in den handel spoedig een ommekeer verwacht. De djagoongoost in Amerika moet dit jaar buitengewoon groot zijn, zoodat de prijzen wel dalen zullen. Het zal dan de vraag zijn of de djagoong uit Java zal kunnen concurreeren met die van het buitenland.

De kleine man, aangemoedigd door de mooie prijzen, die hij dit jaar behaald heeft, gaat natuurlijk voort met zijn djagoong-aanplant uit te breiden. Dat kon voor hem dus wel op een groote teleurstelling uitloopen, meent de *N. Soer. Ct.*

Te Weltevreden is, op 48-jarigen leeftijd, overleden de oriëntalist **dr. Brandes** wiens naam als archaeoloog en taalkundige, internationale beroemdheid verwierf. Nederland en Indië treuren over het verlies van dezen geleerde!

RECLAMES.

Voornaamste inhoud van Nederlandsche Tijdschriften over Oost- en West-Indië.

De Indische Mercuur. 27 Juni 1905. Nº. 26.

Vereeniging tot bevordering van Landbouw-, Mijnbouw- en andere Industriën in het gouvernement Sumatra's Westkust. — Groenten-cultuur in de Tropen, door R. W. Tuinzing. — Nogmaals Kratok-boonen. — Koloniaal Museum (vervolg). — Uit Consulaire Verslagen. — Mikrochemisch onderzoek van kinabast. — Bataviasche Landbouwvereeniging. Enz.

Eigen Haard. 1905. Nº. 25.

Zuid-Celebes en de aanstaande Boni-expeditie, door Bintang Djaoeh (met kaart).

De Ingenieur. 1905. Nº. 25.

De zout-industrie op het eiland St. Martin (Ned. West-Indië), door C. J. Hudig (met afbeeldingen).

Teysmania 1905, afl. 5.

Palmarosa-olio, door W. R. Tromp de Haas. — Lichtgevende planten (vervolg), door J. van Breda de Haan. — De teelt van den wijnstok, door H. J. Wigman. — Een praatje over de teelt van druiven op Java, door Djiwa. — Valsche meeldauw bij den wijnstok in Ned.-Indië, door J. van Breda de Haan. — Groene bemesting, door S. Bodde. — Het winnen van citroensap en citroenzuur, door W. R. Tromp de Haas. — Mededeelingen betreffende caoutchouc VII. Landolphia Heudelatii A. Dc, door W. R Tromp de Haas. — Tentoonstelling te Buitenzorg, door H. J. Wigman. — Sprokkelingen uit nieuwe publicaties. — Korte berichten, uitgaande van het Departement van Landbouw.

Weekblad voor Indië, 2de jaargang No. 4.

Van sparende menschen, door M. van Geuns. — Eene tentoonstelling van Inlandsche zaken te Batavia (met 2 foto's). — De Madoerees en zijn wapens, door J. Th. Petrus (met foto). — Otto Knaap, door Kemoening (met portret). — Ingezonden (naar aanleiding van Dr. J. Brandes' aandrang om antwoord, door Dr. I. Groneman). — Het hospitaalschip »Kostroma«. — De geschiedenis van de brug van Lamkoenjit, door J. J. S

ADVERTENTIËN.

EDUARD PELGER,
MAGAZIJN VAN
HEERENHOEDEN.
Prinsestraat 39,
1ste huis naast de Brandweerkazerne,
's-GRAVENHAGE.

BLOUSES. **COST. ROKKEN.**

A. LANGEMEIJER,
den Haag, Hoogstraat.
Dames- en Kinder-Confecties,
JAPONSTOFFEN.
TAILLE COSTUMES,
gemaakt en naar maat.
ELEGANTE COUPE.
BILLIJKE PRIJZEN.
Eigen Ateliers.
JUPONS. **PEIGNOIRS.**

Magazijn „HET ANKER", Veenestraat 49, Den Haag.

Indische Uitrustingen
voor **DAMES** en **HEEREN**,
in alle Prijzen.

Teeken- & Schilderlessen
IN
Olieverf, Pastel en Aquarel
DOOR
Mej. CLASINA NEUMAN,
Verlengde Suezkade 136.
Eigen atelier voor leerlingen.
SPREEKUUR:
MAANDAG en **DONDERDAG** van 1—5.

Pension Büchner.
Laan van Meerdervoort 198,
hoek PERPONCHERSTRAAT
Den Haag.
Logies te verkrijgen
per maand, per week en per dag.
Volledige Badinrichting in huis

---

18 à 20 pCt.
De naaml. vennootschap
Verbruiksvereeniging
INSULINDE,
2e Schuijtstr. no. 1,
verkoopt à contant
KRUIDENIERSWAREN en
COMESTIBLES 18 à 20 pCt.
beneden de gewone winkelprijzen.
Vraagt prijscourant.
De Directeur,
E. C. SENGE.

INTEEKEN BILJET.

De ondergeteekende
wonende te wenscht
donateur-trice / lid te worden der Vereeniging
„Oost en West" tegen een jaarlijksche
contributie van *f*
den 190
Straat of gracht. Handteekening.

's-Gravenhaagsche
Crediet-Vereeniging en
Depositokas
Den Haag — Buitenhof 46.

Waarborgkapitaal en Reserve
f 400.000.

Directie:
Mr. I. B. VAN BERCKEL. — J. L. DIETZ.
Commissiehandel in **Effecten** en **Coupons**. **Credieten** tegen persoonlijk of zakelijk onderpand. Verhuurt **Safes** in den brandvrijen kelder. Plaatst gelden à **deposito**, in **chèque-rekening,** in de **spaarkas.**
Fourneert tegen zeer voordeeligekoersen **Traites** op de belangrijke plaatsen in **Ned. Indië.**
Verstrekt alle gewenschte inlichtingen.
Kantoortijd 9—3 uur.

Photographie
Artistique.
KOENDERS & Cie.
27 Anna Paulownastraat
LA HAYE.
Téléphone 2221.

H. HOLLENKAMP en Co.
Vijzelstraat, hoek Keizersgracht, Amsterdam.
Telephoonnummer 1118.

SPECIAAL ADRES voor de **Levering** van
OOST- EN WEST-INDISCHE UITRUSTINGEN.
alsmede Civiele en Militaire Uniformen.

☞ **Het Bureau van *Oost en West, Laan van Meerdervoort 195,* is op aanvrage, volgaarne bereid de gewenschte inlichtingen te geven omtrent de levering der goederen door bovenstaande Firma.**

GEOPEND
Het Magazijn van
Rijwielen, Motorrijwielen, Naaimachines en Sport-Artikelen
202 OBRECHTSTRAAT 202.
HERSTEL- en VERHUURINRICHTING
en gelegenheid voor stalling van Rijwielen
232 Obrechtstraat 232.
H. WOERDENBACH & Co.

C. HOYNG,
Den Haag. — Utrecht.
Geïllustreerde Prijscouranten worden gratis op aanvrage toegezonden

Echt Chineesche Thee,
speciaal aanbevolen aan Indische familie's.

ZADEL- EN KOFFERMAKERIJ,
W. POPPINK,
151 PRINS HENDRIKSTRAAT, DEN HAAG.
Goedkoop adres voor sterke REIS- en HANDKOFFERS. Vooral wordt de aandacht gevestigd op mijn uiterst solide en goedkoope gepanserde HUT- en MAILKOFFERS. Reparatieinrichting voor alle soorten reisartikelen en lederwaren.

H. VAN ROOY,
Amerikaansch- en Fransch Schoeisel.
Bankastraat 4 L, Den Haag,
naast de Melkinrichting »de Sierkan«.

In het gezin van een gep. **Leeraar,** vroeger werkzaam aan Gymn. en Hoogere Burgerschool in Nederland en in Indië, bestaat gelegenheid tot opname van één of twee **KOSTLEERLINGEN**. Toezicht op en hulp bij de studie. Men meent aangenaam tehuis te kunnen verzekeren. Vergoeding *f* 90 per maand. Adres onder letter Q aan het bureau van dit blad.

OUDE en INDISCHE BRILLANTEN
worden tegen marktprijs ingekocht door
N. BLOM,
in Goud, Zilver en Edelgesteenten,
Amsterdam, **N. Heerengracht 9.**
Ook aan huis te ontbieden.

A. A. KNUIJVER & ZONEN,
Hofleveranciers
van H. M. de Koningin en H. M. de Koningin-Moeder.
Gedempte Raamstraat 11-12,
'S-GRAVENHAGE.
Ned. Fabriek van
Banieren, Vaandels, Militaire Borduurwerken.
Inrichting voor 't borduren van
Lambrequins, Stoelzittingen, enz.
Uitgebreide Weverij en Passementfabriek
voor de vervaardiging van **Franjes, Embrasses** en **Agrementen** in soliede qualiteit en iedere verlangde kleur.
CONCURREERENDE PRIJZEN.

De Firma **TER MARSCH & Co.**
Hofleveranciers te **ROTTERDAM**
levert, onder nevensstaand Fabrieksmerk, uitsluitend
prima kwaliteit
Vleeschwaren, Soepen, Sausen, Hammen,
ENZ. ENZ.
Vraagt uitgebreide Prijscourant voor Export of Binnenland

Vraagt de bekende Sauces en **Uw Leverancier Groenten, Soepen, Zuren van de Firma**
TIELEMAN & DROS, *Leiden.*

„Arnhem" Levensverzekering-Maatschappij
„ARNHEM".
Directie: Th. LIEFRINCK, P. A. BOONE.
Generaal-Inspecteur: C. A. VAN DER HUCHT, te *'s-Gravenhage.*
Inspecteurs: H. N. STAKMAN te *'s-Gravenhage;* G. O. A. VUNDERINK te *Groningen;* H. VEDER te *Arnhem;* J. P. PUNT te *Breda.*
Bijkantoor te **Batavia**, Directeur J. WILDEMAN.

Lambert Waterreus,
Sumatrastraat 279, b/d Bankastraat, Den Haag.
TELEPHOON 1447.
Ontvangen van de onderneming NANGGOENG NIRMALA:
Fijne Java Assam Thee in pakken à 50 cts.
van Gumprich & Straus-Batavia
de Bekende After dinner tea uit de Fabriek Amoy p. pak 55 cts.
Beide fijne Theeën zeer aan te bevelen zoowel aan Indische als Hollandsche Familiën.
Zeer mooie Gandaria assin.

MEIJROOS & KALSHOVEN, ARNHEM Koningsplein 9.
Export van **Piano's, Harmoniums, Muziek-, Blaas- en Strijkinstrumenten, Gramophones, enz.** naar Oost- en West-Indië.
Speciaal voor de tropen aanbevolen:
Piano's en Vleugels uit de fabriek van JOHN. BRINSMEAD & SONS, LONDON! Garantie **5** jaar.
Catalogus franco op aanvrage.

Stoomvaart-Maatschappij
„ROTTERDAMSCHE LLOYD"
Maildienst tusschen Rotterdam en Nederlandsch-Indië
in verbinding met de diensten der
Koninklijke Paketvaart-Maatschappij

	van Rotterdam. 1905	van Marseille. 1905	te Port-Said. 1905	te Padang. 1905	te Batavia 1905
Gedé	8 Juli	20 Juli	25 Juli	13 Aug.	15 Aug.
Sindoro †	22 „	3 Aug	8 Aug.	27 „	29 „
Merapi	5 Aug.	17 „	22 „	10 Sept.	12 Sept.
Wilis †	19 „	31 „	5 Sept.	24 „	26 „
Ardjoeno	2 Sept.	14 Sept.	19 „	8 Oct.	10 Oct.
Goentoer †	16 „	28 „	3 Oct.	23 „	25 „
Oengaran	30 „	12 Oct.	17 „	6 Nov.	8 Nov.
Ophir †	14 Oct.	26 „	31 „	20 „	22 „

† 1e klasse midscheeps. 2e klasse in de campagne.
De Hoofd-Agenten: **Ruys & Co.,** *Rotterdam.*
De Agenten: **Eijkensluyters & Tromp,** Anna Paulownastraat 11, *'s-Hage*

Vereeniging OOST en WEST.
Afdeeling 's-Gravenhage.
Aan het **Bureau Laan van Meerdervoort 195,** zijn van **10—12** en van **2—4** uur, inlichtingen te bekomen omtrent de volgende personen die werk zoeken.
Men kan die inlichtingen ook per brief vragen aan den Secretaris der 3de Commissie den heer G. C. A. DE WITT, *Reinkenstraat n°. 16.*

Een dame voor het geven van les in de Maleische en Javaansche Taal.

Een Juffrouw voor Kinderjuffrouw.

Een Dame voor Juffrouw van Gezelschap of lectrice.

Een bekwame linnennaaister.

Vier jonge Dames die als Gouvernante naar Indië willen.

Twee geg. Ind. militairen voor oppasser, geldophalen enz.

Een Heer voor administratieve betrekking of magazijnmeester.

Twee Dames voor het maken van uitzetten (eene te Leiden).

Eene Dame voor onderricht in fröbelen en handwerken (heeft diploma).

Een gep. off. reeds eenige jaren in Indië werkzaam geweest, voor adm. betrekking.

Een geg. Ind. korpl. schrijver voor adm. betrekking.

Twee dames voor het geven van privaat en cursuslessen in talen en wiskundige vakken.

Een geg. O. I. militair, jaren langals facteur en in bibliotheek werkzaam geweest, voor magazijnsknecht, kantoorlooper. bode, concierge, opzichter, huisbewaarder enz.

Twee dames voor het geven van lessen in de fransche taal en conversatielessen, waarvan eene met diploma middelbaar.

Een oud-Offic. Art., leeraar in Wisk. voor het geven van privaatlessen tegen billijken prijs.

Eene Dame voor Zanglessen.

Een Heer voor Corrector aan eene drukkerij.

Drie Dames voor waarnemen van een huishouden.

Twee Dames om met eene familie op reis te gaan; waarvan de één Hollandsch, Duitsch, Fransch en Engelsch spreekt, hebben veel gereisd.

Een gep. sergt. maj., gehuwd, voor huisbewaarders, adm. betrekking, geldincasseeren,

Een jong Meisje om als kinderjuffrouw mede naar Indië te gaan.

Vier dames voor pianolessen.

West-Indische Berichten.

Suriname. De onverkwikkelijke verkiezingsherrie bij de vervulling in de vacature, ontstaan door het vertrek van het lid der Koloniale Staten, den heer Morren, was velen luitjes te Paramaribo ook niet naar den zin, zooals bleek uit een oproeping van den heer A. Bruynings in de pers, ter bijwoning eener Vergadering, waarin o.a. de mogelijkheid der oprichting eener kiesvereeniging zou worden ter sprake gebracht.

Onze West gaf het volgende verslag van deze vergadering:

„Aan de oproeping van den heer A. Bruyning tot een vergadering in het Logegebouw werd door ongeveer 60 personen gehoor gegeven. De heer B. las het doel dezer bijeenkomst voor en zag gaarne, dat het eerst in bespreking werd gebracht het oprichten van een kiesvereeniging. Een program werd voorgelezen in welke richting de nieuwe vereeniging zal werken. Dit program was zoo goed gesteld, dat, toen gevraagd werd wie bezwaren had in te brengen of aanmerkingen te maken, niemand het woord vroeg, wat als een bewijs van algemeene instemming moet worden aangemerkt. Iets anders werd het, toen van wege de commissie, die het program op uitnoodiging van den heer B. had samengesteld, werd medegedeeld, dat deze nieuwe Kiesvereeniging in vrijzinnig democratische richting zou werken, eene richting, die deels onbekend was voor velen der aanwezigen, en deels niet gewild was. De heer Fabriek o.a. vestigde er de aandacht op, dat, als men met het voorgelezen program de vereeniging vrijz. dem. wilde noemen, men zich eenvoudig belachelijk maakte. De heer Dragten toonde ook aan, dat wat eigenlijk de vrijz. dem. vereeniging in Nederland wilde, heel iets anders was, dan wat hier zoo juist werd voorgelezen. „Maar men had nog niet alle gegevens,” werd door de commissie medegedeeld; „men verwachtte uit Holland”. Begrijpelijk is, dat velen nu reeds niet konden instemmen met- of verwerpen iets, dat feitelijk nog niet bekend was.

Hierover werd nu over en weer gedebatteerd, in welk debat de noodige kalmte niet altijd bewaard werd en de vergadering voor een oogenblik op een Poolschen landdag begon te gelijken, zoodat de heer Bruyning niet in staat was haar verder te leiden.

De heer Fabriek stelde voor, dat nu men niet tot een vergelijk kon komen omtrent de oprichting eener Kiesvereeniging, het toch zaak zou zijn om over te gaan tot het stellen van een candidaat. De heer Br. verklaarde dit niet te kunnen doen, omdat de hoofdzaak — de oprichting der kiesvereeniging — niet was afgehandeld.

Hij sloot daarom *zijne* bijeenkomst en stelde voor, den heer Fabriek te benoemen tot leider van deze *Tweede* vergadering. Dit geschiedde bij acclamatie, waarna de nieuwe voorzitter voorstelde een candidaat te stellen voor de a.s. verkiezing. Hij wees op het onsmakelijk geschrijf bij de verkiezingen ten aanzien der verschillende candidaten, en noemde daarna den Heer D. Fernandes Jr., Watermolenstraat, als den man, dien hij op dit oogenblik meende te mogen aanbevelen als lid der K. S. met het oog op de a.s. vergaderingen, waarin de belangen van den handel op den voorgrond zullen treden. Hij verzocht ook anderen een candidaat te stellen, indien men zich niet kon vereenigen met den door hem genoemden.

Aangezien niemand aan deze uitnoodiging gevolg gaf, kon de voorzitter de vergadering sluiten.

Hoogst interessant en leerrijk voorwaar!

Zooals reeds werd aangehaald uit de Paramaribosche bladen houdt de verbetering in den stand der cacaocultuur aan. *Onze West* toont het nu ook met cijfers aan, waaruit echter tevens blijkt, dat de toestand nog verre van bevredigend is. Wel bedroegen de uitvoeren in de eerste 5 maanden van dit jaar reeds 476.899 kilogram, of meer dan het dubbele van den uitvoer in het overeenkomstig tijdperk van het vorige jaar, toen de export een totaal van slechts 198.162 aanwees, maar in het ook reeds ongunstige jaar 1903 werden in de maanden Januari tot en met Mei toch nog 1.153.275 kilogram uitgevoerd. Wanneer de verbetering nu maar aanhoudt zullen de planters misschien toch nog met een zelfden uitvoer als in 1903 het grootste deel hunner onkosten hebben goed gemaakt en dan hierna beter!

Naar de *Suriname* mededeeld is te Paramaribo gevestigd de naamlooze vennootschap „Surinaamsche Houtaankap en Handelsonderneming, Paramaribo—Rotterdam.” Deze maatschap, in Nederland opgericht met een aandeelenkapitaal van ƒ 100.000, waarvan 22 aandeelen à ƒ 1000 zijn volgestort, heeft ten doel het exploiteeren van Surinaamsche hout- en vruchtensoorten, deze laatste zoowel in verschen als in gedroogden staat en het waarnemen van agenturen van verschillende handelshuizen.

De directeur voor West-Indië, de heer Riedé, verzekerde het blad dat de vennootschap, ofschoon voorloopig nog van bescheiden omvang, voornemens is krachtig aan te pakken.

Het doel is hoofdzakelijk uitvoer van Surinaamsche producten, en er mag verwacht worden, dat de maatschappij bij welslagen, belangrijk zal kunnen bijdragen tot de ontwikkeling van de kolonie.

Met den heer Riedé zijn de heeren Kuyl en Hacker uitgekomen, de eerste hoofdzakelijk om een onderzoek in te stellen, of het voor Hollandsche landbouwers loonend zou zijn, zich in de kolonie te komen vestigen.

In weinige woorden een heel program. Laten wij het beste wenschen voor hen, die zich door al het pessimistisch geschrijf niet van de wijs hebben laten brengen, en nog vertrouwen genoeg in de toekomst der kolonie blijken te hebben, om daar hun geld en werkkrachten aan te wijden.

De Cultuurtuin gaat nog maar steeds voort met het uitvorschen van nieuwe cultures voor de kolonie. Nu heeft de instelling weer voor den prijs van 10 cts. per stuk jonge kapokboomen, uit van Java afkomstig zaad geteeld, beschikbaar gesteld. De toekomst van het product schijnt dus toch niet vernietigd te zijn door de ondervinding, welke in Amerika bij de ramp van de „General Slokum” zou zijn opgedaan met de, met kapok gevulde reddinggordels, voor welker fabricage de kapok in de Vereenigde Staten hoofdzakelijk werd ingevoerd.

Curaçao. Het deensche stoomscheepje „Christianstad,” zal nu voor de verbinding tusschen de eilanden der kolonie onderling zorg dragen. Den 1en Juni zou het in dienst worden gesteld.

De Westindische Mail, schreef de *Amigoe*, schijnt dan toch ook eens iets te zullen wagen. Als het maar niet te laat is! De Duitschers zijn haar toch voor geweest voor Aruba, welk eiland de maatschappij zich voorstelt door hare booten te laten aandoen op de route van en naar New-York, terwijl Bonaire op de reis naar Porto Cabello zou worden aangedaan.

Men is op Aruba alles behalve tevreden over de wijze, waarop daar voorzien wordt in de zoo noodige verbetering van de haven. Met het verlengen van den steiger is men niet geholpen, daar de haven zelve geheel verzand is en geheel moet worden schoon gemaakt en tegen nieuwe verzanding beschermd. Eerst dan zou de haven practisch bruikbaar wezen.

„Aruba kan vooruit, Aruba wil vooruit, als het bestuur nu maar eens practisch optrad en een handje hielp,” schreef men aan genoemd blad en werkelijk schijnt het eiland de verwachtingen, die men er vooral van den mijnbouw had, niet te zullen beschamen.

Binnen een paar weken heeft een geluksvogel daar twee flinke klompen goud gevonden, waarvoor hem door de goud-maatschappij 2200 en 3000 gulden werden uitbetaald. Het is niet aan te nemen dat die *nuggets* verdwaalde eenlingen zouden zijn, zoodat daar, mede ten bate van de koloniale kas, waarschijnlijk nog heel wat edel metaal uit den bodem zal worden te voorschijn gehaald.

Achter de zwavel-exploitatie op Saba schijnt nu ook gang te zullen worden gezet. De heer Paga is met twee siciliaansche deskundigen een kijkje komen nemen op het eiland, terwijl daar een der aandeelhouders was aangekomen, die van de gelegenheid wenschte gebruik te maken om met den gouverneur bij diens bezoek aan het eiland te spreken over de uitvoerrechten en andere condities, waaraan de zwaveluitvoer zou worden onderworpen.

De heer de Jong van Beek en Donk is er toch eens met de „Kortenaer” op uitgetrokken, om zich te vergewissen van den stand van zaken op de Bovenwindsche eilanden, met het oog vooral op de daar met verschillende cultures onderhanden genomen proeven.

Après la chute de Porte-Arthur.

Onder dit opschrift geeft de heer René Pinon in de *Revue des deux Mondes* van 1 Juni l.l. eene beschouwing, „die zeer de belangstelling verdient van elk, wien de koloniale vraagstukken van den dag ter harte gaan.

Wij meenen den lezers van dit weekblad geen ondienst te doen, met hunne aandacht op dit hoogst belangrijke en met groote bezadigdheid geschreven artikel te vestigen. Het is naar het ons voorkomt inderdaad het antwoord op de groote vraag:

„Wachter, wat is er van den nacht?”

Volgens de schrijver is de val van Port-Arthur het begin van den teruggang der Europeesche volkeren; de capitulatie van den 2den Januari 1905 is een keerpunt in de wereldgeschiedenis; van daar af buigt de tot dus ver steeds stijgende lijn der Europeesche expansie naar beneden. De val van Port-Arthur, de stad met haar Franschklinkenden naam te midden der barbaarsche vocalen, is de val van Europa in het Verre Oosten. Zij toch representeerde Rusland en door Rusland Europa, dat Japan bij het tractaat van 27 April 1895 dwong terug te geven een prooi, zoo lang en vurig begeerd en duur gekocht, en dat nu met geweld van wapenen een vreeselijk antwoord geeft op het Europeesch: „Tot hiertoe en niet verder!” van toen.

De XIXe eeuw kenteekende zich door het meesterschap der Europeesche, beter gezegd Westersche bevolking over de Oostersche. De wereld werd verdeeld onder de Westersche grootmachten ten bate van hun handel en industrie. De producten der Europeesche nijverheid, aangroeiende in gelijken tred met den omvang van den uitvoerhandel, moesten telkens nieuwe terreinen vinden, wilden de fabrieken blijven werken, de ovens rooken, de mijnen winst afwerpen voor de duizenden, in de groote Europeesche centra bijeengehoopt. Eene daling in de arbeidersloonen, eene vermindering in den afvoer der productie is voor Europa de maatschappelijke revolutie. De uitvoerhandel en het koloniaal bezit dienen als veiligheidskleppen voor: de moderne maatschappij, die met Chamberlain uitroept „L'empire c'est le commerce!”

Het succes in dezen heeft Europa overmoedig gemaakt. Afrika was ternauwernood in stukken gehouwen, of men sprak, ofschoon nog fluisterend, reeds van de verdeeling van China. Het was een eerstgeboorterecht van Europa, gebaseerd op het meesterschap der beschaving, der kennis en wetenschap, gesteund en gewaarborgd door de oorlogsschepen en de kanonnen, dat de overige werelddeelen in het Oosten hun poorten en deuren alom hadden open te zetten voor de blanke meesters. In de diepste binnenlanden in de meest afgelegene hoeken zocht en vond men markten voor de Europeesche producten, eischte men gehoorzaamheid aan de Europeesche wetten, rekende men op navolging en appreciatie van Europeesche zeden en begrippen. Rusland nam kalmweg Port-Arthur, zonder rekening te houden met de ontevredenheid van Japan, zonder diens bewapening een blik waardig te keuren. Port Arthur werd ter nauwernood versterkt, „on n'y creusait même pas un bassin de radoub,” maar men verkwistte de millioenen voor de haven van Dalny, ten bate van den handel. Eene dergelijke kortzichtigheid en zelfoverschatting karakterisseert het Europeesche streven naar uitbreiding over het algemeen en op gelijke wijze. Dit streven bedoelt voor alles het handelsbelang, dit is hoofdzaak, de beschaving bijzaak; de humaniteit en het christendom dienen tot pretext van het imperialisme. Europa meende in den invoer harer uitstekende machinerieën en in de vruchten harer wetenschap en kennis weldaden te zien, die haar heerschappij over de Oostersche volkeren bij deze zoo wel rechtvaardigden als begeerlijk maakten.

De ondergang der Russische vloten, de val van Port Arthur en de nederlaag van Kouropatkines legers zijn de gevolgen dezer illusiën geweest.

Aan deze illusiën werd echter alles dienstbaar gemaakt. „Parfois, on voit le souverain lui-même mettre au service de l'expansion commerciale le prestige de sa function royale, l'autorité de sa parole et jusqu'aux loisirs de ses promenades.”

De schrijver moest geen Franschman zijn en Marokko niet pas de eer van het bezoek des Duitschen Keizers hebben genoten, om deze tirade hier niet aan te treffen.

Ook de zending, meende men, kon dienst doen aan het imperialisme. Het heet dan, zoo voegen wij er bij, dat de zending als eerste middel tot beschaving door alle partijen kan gewenscht worden, mits zij den godsdienst bezigt als zeden verzachtenden factor. Maar hoe vaak schuilt hier de adder onder het gras, en doet de door de regeering gesteunde missionaris dienst als politiek agent, met gansch andere dan godsdienstige bedoelingen. In ons oog is de openlijke en opzettelijke protectie eener godsdienstige missie van regeeringswege altijd in strijd met het innerlijk wezen van het Evangelie en van verdachten aard. Dat het nog meer suspect is in het oog der niet christelijke volken, leert de oude en de nieuwe historie in Noord en Zuid, Oost en West.

De schrijver ontwikkelt hieromtrent vervolgens, hoe ongetwijfeld aan de zijde van den geest, die de maatschappelijke en economische belangen op het oog heeft, ook die van de propaganda der westersche ideeën in de laatste eeuw met ongekende kracht heeft gearbeid en gestreden. Nooit te voren hebben de christelijke zendelingen meer ijver en opoffering met grooter belangeloosheid getoond. Zij hebben zielen veroverd, geen volken veranderd; hun arbeid heeft zaden gestrooid voor de toekomst, maar hij ging om, als het ware, buiten de heerschende beweging der eeuw, en was daarmede dikwijls in strijd. Die beweging bedoelt stoffelijk gewin en onmiddellijk succes, en daardoor leed vaak het werk der zending, die geestelijke dingen bedoelt en het oog vooral op de toekomst richt. De vergelijking tusschen de prediking der moraal en de daden der overheerschende natie, die de predikers uitzond, valt zelfs den onbeschaafden inboorling zoo gemakkelijk. En al nam nu die inboorling vorm en uiterlijk van godsdienst en beschaving ook al gewillig over, het gold de boomschors, niet het kernhout. De Japanner van heden levert er het bewijs voor; hij kleedt zich Europeesch, reist per spoortrein, bedient zich gemakkelijk van de nieuwste werktuigen en de volmaakste wapenen, maar hij denkt en handelt Japansch, hij strijdt op de zelfde wijze, als de Samoerais vochten met hun zwaarden en gelakte wapenrustingen uit den tijd van Yeyasu. Eenige onderdeelen van het uitwendige zijn veranderd, maar het nationale karakter is hetzelfde gebleven; het gebruik der uitheemsche werktuigen en wapenen heeft bij de onderdanen van den Mikado slechts uitgewerkt: al het voordeel, dat hun aangeboren aard als krijgers opdoen kon, van het gebruik der moderne oorlogschepen, machinerieën en kanonnen, waarmede ze den Europeeschen vijand Port-Arthur hebben ontnomen.

En nu is heel de toestand veranderd. Nu heeft het Oosten een gebiedend halt! het Westen voorgeschreven. Nu spreekt men in het meest afgelegen dorp in Europa van het „gele gevaar”; in Frankrijk van het „losgelaten Azië”; in Duitschland week het uitgestrekt vertrouwen, dat men grondde op Kioetsjoe; de Engelschen zelfs vreezen lastige concurrenten te ontmoeten op de markten van het Zuidelijk Keizerrijk; in alle landen heeft de publieke opinie gevoeld, dat er iets veranderd is in de wereld; een te voren ongekend en ongehoord feit heeft plaats gegrepen: „Le recul de l'Europe a commencé.”

Dit is den kolonisten nergens onbekend. Overal ontwaakt bij den Oosterling het verlangen naar zelfbestuur, naar verlossing van den overheerscher, wiens weldaden men vergeet, en van wien men zich slechts de ondergane vernedering herinnert. De bevolking van Lagale op de Filippijnen ziet in de soldaten van den Mikado, die de Russische soldaten gevangen naar Nippon voerden, de helpers tegen de Amerikanen. Zeggen die kleine voetknechten niet met groot zelfvertrouwen: „Wij zijn veel grooter dan Napoleon; want die werd door de Russen overwonnen, en wij overwinnen de Russen?”

Spreekt het volk het niet uit: „Wij zullen Engeland ter zee en Duitschland te land onderwerpen!” en al zijn dit nu kinderpraatjes van een opgewonden volk, men vergete niet, dat dit volk doordrongen is, eeuwen en eeuwen lang, van hoog zelfbewustzijn, dat de eminentie belijdt van zich zelf boven alle volken en van zijn Keizer boven alle potentaten. De volksgeest is het, die op den duur de regeeringen leidt op wegen, door hen zelve aanvankelijk niet begeerd.

Het gevaar voor de koloniseerende volkeren van Europa is groot, al zal het nog voor de naaste toekomst wellicht af te wenden zijn, door de uitputting der overwinnaars zelf. Niet Japan alleen echter vertegenwoordigt het gevaar. Dit dreigt schier overal, nu het bewustzijn: *Europa is niet onoverwinnelijk!* bij de volkeren in het Oosten met kracht ontwaakt is. Siams gekrenkte aristocratie verwacht hulp van Japan. China herleeft in de glorie der stamverwanten. De Hindoe in Engelsch-Indië juicht bij de nederlaag der Europeërs in het verre Oosten. In Nederl.-Indië, in geheel het Maleische land, is de zucht naar zelfbestuur, ofschoon nog weinig ontwikkeld, aangemoedigd en opgewekt. *De nederlaag der Russen is die der Europeanen.* Afrikaan noch Aziaat ziet er eenig verschil tusschen, wijl het doel van allen hetzelfde is: Overheersching, uitbuiting, vernedering; al is het onderscheid der verschillende koloniale régimes ook nog zoo groot in uitvoering, zij alle hebben hetzelfde resultaat op het oog, en dit resultaat is allen overheerschten maar al te goed bekend.

De val van Port Arthur zij den Europeeschen volkeren een ernstige les! Gemeenschappelijk waken en eensgezind front maken tegen den ontwaakten geest, met voorbijzien van onderlinge grieven en afstand van den onderlingen naijver ter ééne; rechtvaardigheid en eerlijkheid, goede trouw en bedachtzaamheid in het koloniaal beheer ter andere zijde.

Zóó ongeveer zijn de lessen, die de schrijver verkondigt. Dat zij behartigd werden, ook door Nederland!

Z. D. B.

Van Vreemde Koloniën.

De eerste volkstelling in de Filippijnen. Onlangs zijn door het Bureau of the cencus te Washington de resultaten geplubliceerd van de eerste, in den Filippijnschen archipel gehouden volkstelling, neergelegd in een viertal fraai gebonden boekdeelen, waarin achtereenvolgens over de aardrijkskunde en geschiedenis van den archipel, de bevolking, hare middelen van bestaan, onderwijs-, spoorweg-, en telegraaf wezen, handel, verkeer, verzekerings- en bankwezen de noodige gegevens zijn verzameld.

De groote zorg aan de samenstelling, dezer uitgave besteed, heeft haren grond in de omstandigheid dat het hoofddoel van de volkstelling, zooals in het betrekkelijk Congres besluit werd vermeld, was, de noodige statistieken betreffende de bevolking en een algemeenen kijk op de maatschappelijke toestanden in de kolonie te verkrijgen, als basis voor de vestiging van een lokaal wetgevend lichaam, dat twee jaren na de openbaarmaking van de resultaten der volkstelling zal moeten worden bijeengeroepen, zoodat de opening van het eerste Filippijnsche Congres den 27en Maart 1907 zal moeten plaats hebben.

Wat nu de resultaten dier eerste volkstelling betreft, ontleenen wij aan het, door de *Manila Times* gegeven overzicht het volgende betreffende de bevolking:

De totale bevolking van den archipel bedraagt 7.635.426 zielen waarvan 7 millioen min of meer beschaafd zijn. De wilde stammen maken ongeveer 9 percent der geheele bevolking uit. Het beschaafde deel belijdt feitelijk in zijn geheel den katholieken godsdienst. Wij teekenen hierbij evenwel aan, dat volgens een mededeeling van den methodistischen bisschop voor Engelsch-Indië, de Filippijnen, Borneo, Nieuw-Guinea, Java en het schiereiland Malakka, Thoburn thans 40.000 Filipinos tot de methodistische gemeente behooren. De Moros op de zuidelijke eilanden zijn Mohamedanen, terwijl de andere wilde stammen er geen erkend geloof op na houden.

In den loop der vorige eeuw is de bevolking van den archipel ongeveer verviervoudigd. Het geboortecijfer overtreft dat der sterfte in hooge mate, niettegenstaande de plotselinge en groote verliezen tengevolge van epidemieën en verschillende ziekten.

De dichtheid der bevolking bedraagt 67 op de vierkante mijl. De bewoners worden veelal aan of nabij de kust gevonden, behalve op het hoofdeiland Luzon, waar de helft der bevolking in de twee vruchtbare valleien van het binnenland wordt aangetroffen. Van de geheele beschaafde bevolking leeft slechts het één zevende in het binnenland, maar de wilde stammen zijn bijna geheel op het binnenland aangewezen. Men treft in den archipel 13.300 *barrios* of dorpen aan, met een gemiddelde bevolking van 500 inwoners. Een aantal aangrenzende *barrios* maakt een *pueblo* of gemeente uit. Drie vijfden der bevolking worden aangetroffen in dorpen met minder dan 1000 inwoners en 4 percent in steden met meer dan 5000 zielen. Er zijn in den archipel 4 steden, die ieder meer dan 10000 inwoners hebben, en 35 met meer dan 5000 ingezetenen. Manilla is de eenige groote stad met een zielental van 219.928.

Wat de afkomst aangaat, zijn 99 percent van het totaal in de kolonie zelve geboren. Vreemdelingen treft men er ten getale van 5000 aan, waarvan bijna drie vierden Chineezen zijn. Meer dan de helft der niet in de kolonie geborenen, wonen in Manilla. De militairen niet medegerekend, zijn er 8115 Amerikanen in den archipel, over nagenoeg de helft der gemeenten verdeeld. In tegenstelling met de algemeen heerschende meening, dat Spanjaarden en Chineezen zich veel met inlanders vermengden, vindt men het aantal lieden van gemengd bloed slechts met 1/5 percent aangegeven.

Van de acht beschaafde stammen zijn de Visayans, die de meeste der tusschen Luzon en Mindanao gelegen eilanden bewonen, het talrijkst. Zij maken ongeveer de helft der beschaafde bevolking uit. Tagalogs, ten getale van ongeveer 1½ millioen treft men in de provinciën in de nabijheid van Manilla aan, terwijl de Iocanos met nagenoeg 900.000 zielen de derde plaats innemen. Onder de wilde stammen zijn de Moros het talrijkst vertegenwoordigd. Zij tellen ongeveer vier-vijfden der op 647.740 *geschatte* niet-christelijke bevolking — ten opzichte van deze kon de telling niet op de gewone wijze plaats hebben, doch is de schatting met zooveel zorg geschiedt, dat men vermeent hoogstens een afwijking tot 10 percent van het werkelijk cijfer mogelijk is.

Tusschen de verschillende stammen, zelfs onder het beschaafd deel der bevolking bestaat scherpe afscheiding. De leden der onderscheidene stammen komen er zelden toe zich in de dorpen van niet-stamgenooten te vestigen of zich met dezen door het huwelijk te vermengen, en met uitzondering van de Ilocanos, die uit hunne oorspronkelijke woonplaatsen over de naburige provinciën zijn uitgezwermd, legt het volk weinig neiging voor expansie of kolonisatie aan den dag.

Beschaving zonder christendom. In Queensland, een der staten die thans het australisch gemeenebest uitmaken, maakte een zekere heer Meston deel uit van het wetgevend lichaam, die met geestdrift het denkbeeld der beschaving voorstond, zonder daartoe de hulp der christelijke zending in te roepen. Een door hem herhaaldelijk te pas gebrachte en verdedigde stelling luidde: „Alleen door den inboorling buiten den invloed der christelijke zending voor de beschaving op te leiden, kan men het doel bereiken.”

Meston was niet alleen een scherp criticus, maar ook een beruchte veelprater in het parlement, zoodat het der regeering niet anders dan aangenaam kon wezen, dat lastig heerschap op een goede manier kwijt te raken. Zij greep daartoe het eigenaardig middel aan de hand, om den heer Meston aan het werk te zetten, door zijn lievelingsdenkbeeld in de praktijk toe te kunnen passen. Een tamelijk groot eiland, het Fraser-eiland, noordelijk van Brisbane gelegen, werd uitgekozen als de plaats voor Meston's beschavingswerkzaamheden, het noodige geld werd hem toegestaan, huizen werden op het eiland gebouwd en toen werden tweehonderd inboorlingen daarheen overgebracht.

De proef werd dus onder de meest gunstige voorwaarden begonnen, en vol goeden moed begon Meston omstreeks 1894 met een zoon den arbeid der beschaving. Na vijf jaren kon hij der regeering berichten, dat het schoone werk gelukt en volbracht was. Dit succes moest natuurlijk in oogenschouw en behoorlijk gevierd worden. De gouverneur en de voornaamste waardigheidsbekleeders scheepten zich met hunne dames en een aantal genoodigden op een regeeringsstoomer in, voor een bezoek aan het Fraser eiland.

Meston en zijn zoon ontvingen het gezelschap ter reede; de beschaafde zwartjes hadden de noodige voorschriften ontvangen en moesten in nieuwe kleederen de bezoekers aan het strand verwelkomen. Eindelijk naderden dezen in de sloepen; in de voorste hadden de dames een plaatsje gevonden. Men was al dicht bij de landingsplaats toen plotseling de vaart geminderd werd, en onmiddellijk daarop de sloep wendde . . . .

De beschaafde zwartjes hadden van de afwezigheid van de heeren Meston gebruik gemaakt, om het magazijn open te breken en te plunderen. Zij hadden zich daarop volmaakt bedronken, de ongemakkelijke pakjes uitgegooid, en stonden nu in Adam's kostuum en dronken als kartouwen aan het strand, om zich aan de bezoekers voor te stellen als het resultaat der beschaving met algeheele uitsluiting van christelijken invloed.

De regeering riep na deze proeve den heer Meston terug en droeg den verderen beschavingsarbeid aan een evangelisch zendingsgenootschap op.

De recruteering van het inlandsch element in het engelsch-indisch leger. We troffen over dit onderwerp in de *Times* eene studie aan van haren militairen correspondent, waaraan wij het volgende ontleenen:

Niettegenstaande de belemmeringen, welke de groote pest-epidemie, die zooveel krachtige levens wegrukte, en de geschiktmaking van uitgestrekte terreinen voor den landbouw in den Pendjab, waaruit een groot deel van het inlandsch contingent wordt gerecruteerd, aan de werving van inlanders in den weg stelde, toont die werving toch een merkbaren vooruitgang aan, waar nu 18000 recruten in dienst treden tegen 8000 vijf jaar geleden. Deze vermeerdering is ten deele te danken aan de wederopstelling van regimenten, bestaande uit lieden van weinig voor den krijgsdienst geschikte rassen. Voorts heeft men ook voor 'n grootere aanvulling moeten zorgen om de leemten aan te vullen, veroorzaakt door den overgang in de reserve van oud-gedienden, wier diensten in hun land vereischt werden ter vervanging van door de pest weggerukte betrekkingen, of ter bebouwing van het land, dat nu voor landbouwdoeleinden kon worden bewerkt.

Tegenover de vroegere neiging der recruten om van de kazerne hun tehuis voor het leven te maken, treedt nu die meer aan den dag, om na het bepaalde aantal jaren bij de reserve over te gaan. Ten einde van deze omstandigheid partij te kunnen trekken, heeft lord Kitchener, de opperbevelhebber weten te bewerken, dat het toegestane aantal reservisten verdubbeld werd, zoodat nu voor elk bataljon van 900 man op 300 reservisten kan worden gerekend, die met de 150 man, welke het korps wanneer het te velde trekt, moet achterlaten, een tweede bataljon zullen kunnen vormen, dat de recruten kan opnemen en hetzij voor de aanvulling van het korps te velde zorgen, of zelf in zijn geheel optrekken.

In de laatste 20 jaren zijn op groote schaal pogingen in het werk gesteld om het werfgebied uit te breiden, en de bestaande bronnen met meer vrucht te exploiteeren, welke pogingen met goeden uitslag bekroond werden. Zoo zijn de 8 bataljons Goerka's de kleine, onversaagde krijgers uit Nepal, nu reeds tot 18 aangegroeid en zullen er eerlang 20 bataljons van dien landaard zijn. Ook het zeer gewaardeerde Sikh-element onderging eene aanmerkelijke vermeerdering, waartoe niet weinig heeft bijgedragen de maatregel om compagnieën samen te stellen uit lieden, voor wie de eisch van lengtemaat wat matiger gesteld is dan bij de andere afdeelingen, die niet dan reuzen in hare gelederen opnemen.

De krijgshaftige stammen uit den Pendjab, de Pathans, Affridis, alle Mohammedanen, leveren thans hunne contingenten aan het leger.

Minder gelukkig was men bij de pogingen in Zuid-Indië en Birmah. Zijn het dáár de hooge loonen, in de particuliere maatschappij, die de menschen weerhouden in den krijgsdienst te treden; hier is het de geaardheid der bevolking, die haar daartoe ongeschikt maakt.

Een groote grief voor den inlandschen soldaat staat op het punt te worden weggenomen. Hem worden, evenals in Nederlandsch Indië het geval is, periodiek kleedingstukken uitgereikt, maar niet alles wat hij noodig heeft: schoenen, mantel, khaki-kleeding, veldflesch, dekens, slaapfournituren, onderkleeding, enz., moet hij zelf aanschaffen, waarvoor hem bij indiensttreding een som van 30 roepijen en verder 5 roepijen 'sjaars te goed werd gedaan, wat bij lange niet voldoende was. Lord Kitchener heeft reeds de eerste premie tot 40 roepijen verhoogd weten te krijgen, maar

tracht nog eene verdere verhooging tot 60 of 70 roepijen te zien bewilligen.

Een andere maatregel, waarvan hij zich veel ten goede voorstelt, zou daarin bestaan, dat aan den soldaat in stede van de periodieke verstrekkingen het geldswaardig bedrag wordt uitgekeerd, met het recht, om wanneer hij eene vernieuwing werkelijk noodig heeft de betrekkelijke stukken uit de magazijnen te ontvangen tegen vergoeding van het bepaalde bedrag.

Door zijne tusschenkomst is ook op de spoorwegen voor de militairen, die met verlof naar hunne woonplaatsen gaan, voor de heen- en terugreis een verlaagd tarief ingevoerd.

Postspaarbanken behooren in de fransche koloniën nog steeds tot de vrome wenschen. Wel zijn succursalen van de fransche postspaarbank in Algiers, Tunis en voor de fransche nederzettingen in vreemde landen als Beyroet, Tanger opgericht, en is nu onlangs bepaald dat ook voor de troepen in de koloniën succursalen zullen worden ingesteld, maar voor het civiele element ontbreekt die instelling daar nog steeds, niettegenstaande herhaaldelijk bijvoorbeeld door de kolonie Senegal daarop aangedrongen werd. Men hoopt dat nu voor de troepen die instelling in het leven werd geroepen zij ook voor de burgerij weldra zal volgen.

Hoe duidelijk spreekt hieruit weêr de geest van centralisatie, die in zoo menig opzicht bij de Franschen voorzit — geen koloniale postspaarbanken voor elke kolonie afzonderlijk, zooals voor onze koloniën, maar één centrale bank in het moederland met agentschappen in de koloniën is het, waarnaar men streeft.

Practisch Algiers. In de zitting van den Conseil Supérieur van den 18den tot den 25sten Mei ll., waarvan het verslag onlangs werd openbaar gemaakt, was de begrooting voor 1906 aan de orde, waarop ook een subsidie voorkomt van 400,000 franken voor de, in den loop van dat jaar te Marseille te houden koloniale tentoonstelling. Door de Commissie van rapporteurs was voorgesteld het bedrag tot 300,000 te verminderen en bij monde van den heer Barbedette werd als reden voor de voorgestelde vermindering opgegeven, dat men zeer wel met dat mindere kon volstaan, wanneer men maar niet toegaf aan de dwaze zucht, om vooral wat exotisch te geven. In 1900 gaf Algiers 700,000 franken als bijdrage voor de tentoonstelling en wat gaf het te zien: „Een moorsch huis, veel arabische min of meer onbehoorlijke aantrekkelijkheden, en andere zaken van dat soort zonder waarde. Maar wanneer men onze landbouwproducten zocht, bleef dat bij een vergeefsche poging."

De directeur van den Landbouw, Beijerimhoff, stelde den spreker gerust met de verklaring dat bij de voorbereiding der plannen voor de tentoonstelling te Marseille, in Algiers de zorg had voorgezeten, om het pittoreske deel van het program ondergeschikt te maken aan het eigenlijke doel der tentoonstelling.

Na deze verklaring stemde de Raad op voorstel van den heer Vallier er in toe, het oorspronkelijk bedrag te bewilligen.

De **pacificatie der Filippijnen**. Van de Filippijnen komen zoo af en toe nog berichten, die doen inzien dat het met de pacificatie niet erg vlot, zooals onlangs toen generaal Wood in gevechten in de eerste dagen van Mei bij de insluiting van het hoofd Pala 5 dooden en 20 meerendeels ernstig gewonden verloor.

Welke is nu de macht, waarover de autoriteiten beschikken kunnen om in den archipel de orde te handhaven. Behalve 12000 man scouts, inlandsche troepen onder amerikaansche officieren en 7000 man op militaire wijze georganiseerde en geëncadreerde constabulory met 11 bloedhonden. De gewapende politiemacht heeft in het afgeloopen jaar niet minder dan 5 millicen pesos gekost, terwijl de inkomsten der kolonie niet meer dan 10 millioen bedragen. Er is dan ook besloten de macht tot 2500 man in te krimpen en haar slechts voor ergenlijke politiediensten te bezigen, terwijl het vechten aan de geregelde troepen zal worden overgelaten, voor welker betaling de Unie zorg draagt.

Broeder Jonathan zal dan wel nog de noodige regimenten mogen uitzenden om de 17000 man troepen en scouts te versterken.

Naar aanleiding van loopende geruchten over den minder gunstigen financiëelen toestand der 's-Gravenhaagsche Algemeene Voorschotbank, gevestigd te 's-Gravenhage, Stationsplein N°. 7, is op verzoek van eenige Aandeelhouders een deskundig onderzoek ingesteld naar den stand der zaken dier Maatschappij door den heer J. H. Rosenboom, Accountant, Lid 1e Klasse van het Nederlandsch Instituut van Accountants, alhier en is uit diens rapport gebleken dat de boeken in volmaakte orde zijn en dat de toestand der Maatschappij alleszins bevredigend kan worden genoemd.

Ondergeteekenden kunnen dus hiermede die geruchten voor ongegrond verklaren.

Namens die Aandeelhouders:

B. Koker Jzn., Burgemeester te Krimpen a/d IJssel.

A. Roest Jzn., Makelaar, Lid van den Gemeenteraad van Dordrecht te Dordrecht.

J. Schotel, Ingenieur Architect te Rotterdam.

Mr. J. Wolterbeek Muller, Advokaat en Procureur, Kantonrechter plaatsvervanger te 's-Gravenhage.

Hiermede gaat accoord: J. H. Rosenboom.

's-Gravenhage, 14 Juni 1905.

ADVERTENTIEN.

De 4 Cylinder Minerva

kost slechts 3500 Gulden,

Loopt beslist geruischloos en gegarandeerd 65 KM. per uur.

Dagelijks te bezichtigen en te beproeven bij

H. JANSSEN,

Hofwijckstraat 36-40,

tusschen Rijswijksche weg en Station Holl. Spoor.

F. H. BOTHE,

21, Veenestraat -- Den Haag.

SPECIALITEIT IN

GEKLEURDE, ZWARTE en CRÊME STOFFEN.

Nouveauté's voor elk seizoen.

STEEDS GROOTE ASSORTEMENTEN. BILLIJKE PRIJZEN.

Broodfabriek „DE ZEEUW", JACOB CATSSTRAAT 182—210.

Specialiteit in BRUINBROOD,

Systeem Dr. ALLINSON.

TELEFOON 1046 B. HUS.

N.B. In December wordt aan de verbruikers 15 procent uitbetaald.

Koninklijke Brood- en Beschuitfabriek, LENSVELT NICOLA,
DEN HAAG. TELEFOON No. 2531. VEENESTRAAT 23.

Luncheon room.

KOFFIE. — THEE. — CHOCOLADE.

Sigaren en Sigaretten

Magazijn „WILHELMINA",

Gedempte Burgwal 39,

Den Haag.

Monsters worden gratis en franco op aanvrage toegezonden.

Wed. S. CALFF.

PASSAGE 41 ROTONDE DEN HAAG.

Soliedste adres van Dames-, Heeren- en Kinderschoeisel, Kousen en Heeren Sokken. Specialiteit in Militaire Handschoenen. Atelier voor reparatie en maatwerk.

KLEEDERMAKERIJ VAN

P. F. J. VAN ZUIJLEN,

PIET-HEINSTRAAT 55.

Soliede stoffen goedpassende Coupe.

Billijke prijzen.

Atelier voor Reparatiën.

Goud, Zilver, Diamant en Horloges,

J. L. BERNHARDI Jr.

Vlamingstraat 11. Den Haag,

tegenover de Fransche Bazar.

Firma D. SCHERRENBERG,

NIEUWE MOLSTRAAT 27.

Papierhandel, Stoom Papieren zakkenfabriek en Drukkerij.

Afdeeling inkoop van oud papier enz.

NIEUWE MOLSTRAAT 44.

TELEFOON 928.

De Goedkoope Winkel van

H. DE LA COURT,

Hemsterhuisstraat 183.

in Drogerijen, Chemicaliën en Wasartikelen.

J. DRIESSEN.

Poelier.

PARKSTRAAT 19. DEN HAAG.

Telefoon 3102.

BROOD-, BESCHUIT EN KOEKBAKKERIJ

Witte de Withstr. 18 's-Gravenhage.

Dagelijks versche ZOUTE BOLLEN, KRAKELINGEN en ZOUTESTENGELS.

Wed. W. Bakker-Maas, v.h. J. J. Bakker.

Hofleverancier.

„A la Parisienne."

J. KROGER. SPUISTRAAT 32. DEN HAAG.

3de huis van af de Passage.

Dames en Kinderkleeding.

SPECIALITEIT REFORMKLEEDING.

CHIQUE COUPE. ACCURATE BEWERKING.

E. HASE

SPUI 25a.

Pelterijen en Heerenhoeden

Sportpetten en kinderhoeden.

G. M. WATERREUS.

Piet Heinstraat 133.

BESTE en GOEDKOOPSTE adres voor Indische Ingrediënten, Speciaal voor de RIJSTTAFEL.

Vraagt Prijscourant. Telefoon 1736.

JOHAN DELBOY.

Coiffeur. Bankastraat 6.

Salons voor Dames en Heeren.

Magazijn van Parfumeriën enz.

Merang des Indes, 50 Cts. per flesch.

Wed. I. HOEK & Zonen

Visch-, Wild-, Fruit- en Comestibleshandel

2 Vos in Tuinstraat 2,

s'-Gravenhage,

Telef. Interc. 675. Verzending naar Oost- en West-Indië.

H. ISERIEF & Zonen.

Plein hoek Korte Poten 1--3.

Lingeriën. — Corsets.

Uitzetten. — Luiermanden.

T.H. v. WESSEL,

Sigaren Magazijn

DE INDISCHE WIJK

Bankastraat 20a, Den Haag.

Vins de Bourgogne

Lupé Chôlet

Cave chez: Mr. P. J. Schretlen

export. négt en vins.

Korte Houtstraat 33, Telef. 223.

American Lunch-Room.

Café-Restaurant Bodega

Spijskaart met groote verscheidenheid.

Spuistraat 12. Den Haag.

L. H. A. STEVENS.

VAN VEEN'S Theesalon.

's-GRAVENHAGE — PLAATS 33.

THEE, KOFFIE, GEMBER, SOJA, enz.

Jap. en Chin. Kunstvoorwerpen.

MAISON THEODOOR.

Th. A. J. HUIJNINK.

Salon pour la coupe des cheveux et barbe.

Specialité pour des articles de toilet.

Hofstraat 7. La Haye.

A. A. BOLT,

Confiseur, Patissier. — *HOFLEVERANCIER.*

BANKASTRAAT 4f, 4c, 4d, 4e.

Echte Indische Spekkoek.

Ook verkrijgbaar in „BOEATAN," Plaats 9.

MAGAZIJN van

RIJWIELEN, ONDERDEELEN, en Sportartikelen.

1e Klas Reparatie-Inrichting.

Aanbevelend,

JOSEPH VAN BOMMEL,

Agent der GLOBE RIJWIELEN,

Wagenweg 17a, Den Haag, (hoek Spekstraat).

J. B. Benner,

HOFLEVERANCIER.

79 NOORDEINDE 79.

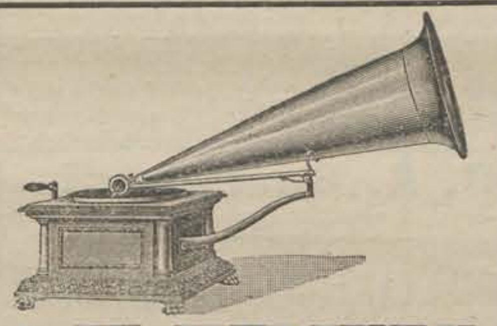
Piano's en Orgels.

A. B. Brons.

Behanger, Stoffeerder en Beddenmaker,

Fluweelen Burgwal 9, Den Haag.

Solide afwerking Billijke prijzen.

A. W. HEIJNEN

Noordeinde 48 — Den Haag.

ODEON SPREEK-ZING-MACHINE.

Heeren hoedenmagazijn

Jean Meyer.

Passage 49--51--52.

M. J. Meijsen,

Confiseur, Patissier, Glacier, Cuisinier.

PIET HEINSTRAAT No. 110.

— Telephoon 1744. — — —

Levering van koude en warme Schotels.

Dejeuners. — Diners. — Soupers.

Gevestigd sedert 1880. — BEKROOND 1886.

KOFFERFABRIEK

Wed. F. K. N. BORN & Zn.

Fabriek en magazijn van Koffers, tasschen en lederwaren.

Fabriek WESTERBAANSTRAAT 1 E.

Magazijn VEENKADE 44a, hoek Westerbaanstraat.

Coiffeur. Maison Elsevier. Parfumeur.

29, BUITENHOF

(vis à vis de la vieille prison)

LA HAYE. Téléphone No. 3386.

Salon de Coiffure de Premier Ordre.

Procédé Antiseptique.

Parfumerie et Brosserie Française et Anglaise.

Grand choix d'éponges.

Firma A. L. J. & W. DE HAAS,

Vleeschhouwers. Hofleveranciers.

35 Wagenstraat.

Hoogste onderscheiding Prix d'Excellence Zilveren Medaille v/h. Gem. Bestuur van den Haag.

Stoffeerderij, Bedden- en Meubelmakerij

Opgericht 1875.

M. C. Kreeft,

Wijd Achterom 113. Den Haag.

Werkplaatsen Hofspui 5B.

— COMPLEETE MEUBILEERING. — —

PENSION GROENEWEG

Van Speijkstraat 55.

Gemeub. Appartementen te huur met Pension.

WESTEINDE 337.

Magazijn van Spiegels en Schilderijen.

PORTRETLIJSTEN en MORASTANDEN in alle maten.

Alle soorten ENCADREMENTEN.

A. C. DE ROOS.

Firma P. J. KOK.

Dag. Groenmarkt 38

TELEPHOON 2508.

Spekslagerij en handel in uitsluitend 1ste kwaliteit fijne vleeschwaren.

G. BULTÉ.

Sedert 1893 gevestigd

16 Witte de Withstraat 16.

Manufacturen, gemaakte en gebreide goederen, zeil, dekens, enz. enz.

Groote sorteering, goedkoopste prijzen, stalen op aanvrage p. o.

Banketbakkerij, Chocolaterie PASSAGE 30

Groote sorteering TABLETTEN van de eerste binnen- en buitenlandsche huizen.

Karstel's Florabonbons, Rumboonen, Moccaboonen enz.

Prima Cacaopoeders van Van Houten, Karstel, Suchard enz.

Gebr. van de Water

104 Witte de Withstr.

HANDEL IN

Roomboter, Kaas, Eieren en Fijne Vleeschwaren.

Franco aan huis bezorgen.

OPGERICHT 1820.

Erve J. v. d. BERGH

Hofleveranciers,

Nieuwstraat 9.

Specialiteit in

Fijne Java koffies, Java en China Theeën.

J. KNEGTEL

IN

Gedistilleerd, Wijnen en Likeuren

Bierbottelarij.

SPECIALITEIT IN COGNAC.

Bankastraat 91. Den Haag

Dick's

DAMPPROOF BOOT & SHOES

Are Superior to all others.

Spuistraat 4. } den Haag.

Piet Heinstraat 20. } Telef. 3332.

Handel in Koloniale Waren en Comestibles.

Indische Ingrediënten.

Speciaal adres voor diverse soorten

Prima Java Theeën.

BANKASTRAAT 43, bij de Groot Hertoginnelaan.

TELEPHOON 3361. PUBLIEK STATION.

De Hollandsche Nijverheid,

-. Lange Poten 20, Den Haag. .-

Speciaal Magazijn van

Eigengemaakte Dames- en Kinderondergoederen.

Soliedste afwerking. — Billijkste prijzen.

Wijnhandel.

J. R. SNOECK HENKEMANS,

Firma VOSS & Co.,

's GRAVENHAGE. — — — LAAN 10.

Telephoon 1973.

Vraagt de prijscourant.

S. NETTO,

Firma H. P. v. d. BURGH & Zn.,

WITTE DE WITHSTRAAT 36,

DEN HAAG.

Hoeden, Petten en Heeren Mode-Magazijn

Overhemden op maat, Fantasie Vesten.

Fabriek van Kantoorboeken

H. J. van Bukel,

NIEUWE MOLSTRAAT 50.

Alle soorten van Bindwerk, Etui- en Cartonnagewerk. Opplakken en Vernissen van Landkaarten.

Nette afwerking. Billijke prijzen.

G. E. HEEMSKERK,

Prinsegracht 198, hoek Reinkenstraat.

KOLONIALE WAREN, COMESTIBLES.

Chocolade-Suikerwerken.

SAMBALLANS EN DIVERSEN.

Thuése en Papandajanthee.

SIGARENHANDEL.

H. L. VAN RIJSWIJK,

Passage 40, — Rotonde,

DEN HAAG.

Speciale blikken verpakking voor OOST- en WEST-INDIEN.

F. HINTZE, Spuistraat 60.

Kunst- en ivoordraaier.

Specialiteit in tabaks-, sigaren- en sigarettenpijpen. Wandelstokken.

Atelier voor reparatie van waaiers, ivoor, parelmoer en schildpad.

— — — Opmaken van horens. — — —

J. H. F. LEMPERS,

SPUISTRAAT 68, 's-GRAVENHAGE.

Grootste sorteering in

Chineesch, Japansch, Porcelein en Delftsch Aardewerk en Luxe-Artikelen.

PAUL C. KAISER,

— FABRIEK, ELANDSTRAAT 94. —

Prinsestraat 66,

Elandstraat 94a,

Weimarstraat 35,

Heerengracht 24,

Valeriusstraat hoek Dunklerstraat,

levert alle soorten brood van de beste hoedanigheid

H. VAN DE WATER Jzn.,

DEN HAAG.

FREDERIKSTRAAT 18,

KONINGSTRAAT 16.

Goedkoopste adressen voor beslist 1e kwaliteit BOTER, KAAS, EIEREN en VLEESCHWAREN.

H. HEIJNEN, Telef. 1174.

Hofspui 109.

Hofleverancier. REPARATIE-INRICHTING

VOOR HUISHOUDELIJKE ARTIKELEN.

NETTE AFLEVERING. — BILLIJKE BEREKENING.

F. HAPPEL, Drogist

1ste Wagenstraat 63. DEN HAAG.

Drogerijen, Chemicaliën, Binnen- en Buitenlandsche Geneesmiddelen, Zeepen, Eau de Cologne enz.

Specialiteit: Happel's beroemd eksteroogen- en huideelt-tinctuur f 0.40 per flacon franco p. p. na ontvangst van postwissel a f 0.50.

J. J. REESER

Piet Heinstraat 116

Elandstraat 85 en 86.

Serre-Ameublementen.

Allright Rijwielen.

„Centaur" „

„Trio" „

Motorrijwielen.

Automobielen.

Sportartikelen.

Ph. Krönig, Reinkenstraat.

G. Raumann & Co.

Boekhorststraat 22, den Haag.

MAGAZIJN van

Galanterieën, Kramerijen, Speelgoederen,

SCHOOL- en SCHRIJFBEHOEFTEN

Staalwerken, Schoenmaak-Artikelen, enz. enz.

EN GROS. EN DETAIL.

Modes

C. SAAN, Zoutmanstraat 5.

MAGAZIJN van

gegarneerde Dames- en Kinderhoeden,

Voiles, Linten en Bloemen.

C. DONKER,

Telefoon 55, HOFSTRAAT 5, 's Gravenhage.

Hoofd-Agent voor Nederland van de

WAFFENRAD RIJWIELEN,

uit de beroemde gewerenfabriek te Steyr, Oostenrijk.

PROPATRIA RIJWIELEN.

J. C. VAN LEEUWEN.

Tabak, Sigaren en Sigaretten Magazijn.

Nieuw Duinoord

Valeriusstraat 88

RINCK,

Hofleverancier, Schouwburgstraat 2.

Specialiteit in PORTEM., PORTEF., ETUIS, ALBUMS enz.

Billijke Prijzen.

Reparatiën enz. alles zeer solide.

Voor Indië expresse bewerking.

CENTRAAL-APOTHEEK

„De Archipel."

Javastraat 49. — Telefoon N°. 1352.

R. R. NAUTA, Apotheker.

Handel in:

Chemicaliën & Drogerijen, Verbandstoffen,

Minerale wateren en Zouten,

Homoeopatische Geneesmiddelen van

Dr. Willsman Schwabe in orig. verpakking.

Binnen- en Buitenlandsche Spécialité's

w. o. Quina Laroche per 1/2 fl. 1.—

" " " 1/1 fl. 1.90

NB. De recepten worden tegen zeer billijken prijs gereed gemaakt. Indien gewenscht kunnen zij afgehaald worden, zonder verhooging van prijs.

J. J. Sand,

Wagenstraat 114, Den Haag.

Mozaïek en hardgebakken Vloertegels

voor

Kerken, Scholen, Kazernes, Stations, Villa's, Fabrieken, enz.

Verglaasde tegels voor Wandbekleeding.

Teekeningen en prijscourant fr. op aanvrage.

„PAX",

Zoutmanstraat 29, Den Haag.

Groote keuze: Tegels, Vonga's, Wandteksten op karton en glas, Photo's, chr. en fant.; nieuwste jongens en meisjes prachtbandjes, Prentb., ook chr.; inkten, lijm, schrijf-, school- en kantoorbehoeften.

MAISON DROUOT

Lange Houtstraat 7 en 2, Den Haag.

Telephoon 753.

GROOTSTE INRICHTING

tot compleete Meubileering, Behangerij, Stoffeerderij.

EIGEN MEUBELFABRIEK.

Antiquiteiten en Kunstvoorwerpen.

J. BRAND,

PAPESTRAAT 10.

Tailleur pour Hommes et Dames.

Prix très modérés.

Spuitwater en Limonade

op Kogelflesschen bij abonnement.

Stoomfabriek van koolzuurhoudende dranken.

Laan 26a, 28 & 28a

bij de GROOTE MARKT.

Natuurlijke Bronwateren.

„Gradatio",

Amst. Veerkade 7a, Telefoon 984.

Kaiserbrunnen.

VERTIN & Co.,

Hooge Nieuwstr. 34 (bij 't Tournooiveld).

Effecten- en Administratiekantoor.

BUREAU DE CHANGE.

Abonnement voor het nazien van loten en aflosbare Effecten onder garantie, tegen eventueel renteverlies. Abonnementsvoorwaarden gratis verkrijgbaar.

Heerenartikelen.

Overhemden op maat.

Gebrs. VOGELS.

HOOGE NIEUWSTRAAT 36.

(Tournooiveld.)

Telephoon No. 746. DEN HAAG.

WASCH-

en wringmachines zijn onmisbaar in elke Huishouding.

Groote sorteering.

Landbouwkantoor M. J. SPRUYT,

Riviervischmarkt 9, DEN HAAG.

HET HUIS VOOR FOURNITUREN,

PRINS HENDRIKSTRAAT,

hoek W.-Pyrmontkade. — HAAG.

Specialiteit in artikelen

ter garneering van

Damescostuums, Voerings, Handschoenen, enz.

Witte Goederen.

Tricot Onder-goederen.

SCHENK & Zn.,

Veenestraat 52. Den Haag.

Lingeries.

Bébé Artikelen.

P. C. MULLER, Witte de Withstraat 103,

DEN HAAG.

RIJWIELHANDEL.

Fabriek der NOVA-Rijwielen.

Agent der TEMPO- en BRUNO-Rijwielen.

Iste Klas Reparatie-Inrichting.

Emailleeren. Verhuren. Vernikkelen.

WISBRUN & LIFFMANN,

Den Haag, Veenestraat 35.

Zijden Stoffen, Garneerartikelen, Kant, Kantstoffen, Entre deux, Lint, Knoopen enz.

Beste en Goedkoopste Adres voor Naaisterfournituren.

Ned. Schoen-Industrie.

Westeinde 88. DEN HAAG. Weimarstraat 18.

Grootste en meest gesorteerde Schoenmagazijnen van den Haag en omstreken. Eenig adres waar aan particulieren voor grossiers prijzen wordt verkocht. Specialiteit in platvoetzoolen ook naar gipsvorm en volgens medisch voorschrift.

TOKO BAHROE

thans gevestigd v. Kinsbergenstraat 126.

Speciaal adres voor Boenboe en Kruiden. Samballans en Siropen.

Aanbevelend,

W. BARNAS.

Bloemenmagazijn

van Th. JANSEN,

Koningin Emmakade 89.

Telephoon n°. 2556.

Aanleg en onderhoud van Tuinen.

Firma Wed. C. P. MIJNLIEF,

Lange Beestenmarkt 65a.

Bekroond met Gouden en Verguld Zilveren Medaille te 's-Gravenhage 1898.

Mijnlief's Kinder- en Zoet Roggebrood

aanbevolen door H.H. doctoren.

OPGERICHT 1793.

KANTOOR DER

Begrafenis-Maatschappij

„SECURITAS".

Waldeck Pyrmontkade 54, Den Haag.

Directeur H. W. MUR.

Grafkransen, Monumenten enz.

SIGARENFABRIKANT.

UITSLUITEND HANDWERK.

E. J. G. OSKAM,

Importeur van Havana-Sigaren.

Den Haag. Hoogstraat 27. Telefoon 2403.

Speciale verpakking voor Indiën.

NAAIMACHINENHANDEL

v/h. A. LEWENSTEIN.

WAGENSTRAAT 18 a.

Levert uitsluitend 1ste kwaliteit naaimachinen.

Gratis onderricht in het moderne borduren en stoppen.

J. F. J. BAKKER,

24 Raamstraat 24.

Handel in Koloniale waren & Comestibles

Telephoonnummer 980.

Vraag steeds:

Preanger, Java en Santos koffie.

Dagelijks versch gebrand.

Alsook de Congo Thee per ons 16—20 cts.

W. ROELOFSEN.

Columbusstraat 101.

Teleph. 2774.

Specialiteit in Indische Ingredienten.

Sambals in fleschjes en blikjes,

Palmin plantenboter, Sportbeschuit van de kolonie I. B. te Blaricum.

A. A. REGENSBURG

TANDARTS.

Laan van Meerdervoort 157, Den Haag.

POPPEN. POPPEN.

OUDSTE ADRES van POPPEN en POPPENKLEEDING.

Alle soorten reparatiën.

GROOTSTE SORTEERING in echte haren- en fantasie-pruiken.

Th. A. KEET,

OUDE MOLSTRAAT 11 bij de Papenstraat.

Ch. W. GUY,

Prins Hendrikstr. 151 DEN HAAG.

Piano's, Orgels en Muziekinstrum.

Stemmen, Repareeren, Verhuren.

B. SCHOEMAKER,

TAILLEUR.

Specialiteit in Engelsche Stoffen.

Westeinde 16. — Den Haag.

SACHS & Co.

Den Haag. Rotterdam. Utrecht.

Specialiteit Hemden naar Maat.

Parfumeriën

Toilet-artikelen enz.,

E. Letitre,

Passage 13.

Vitrauphanie of Glaspapier

voor horren, puiramen, enz.

H. J. T. MATVELD,

Wagenstraat 127,

eenig filiaal Zoutmanstraat 56.

M. van STEENBERGEN

Groothandel in Aardappelen.

Korte Groenewegje 122—125.

Teleph. Interc. 1989. Telegramadres Steenbergen Haag.

Levering bij minstens een ½ H.L.

S. SPIJER & Co.

Magazijnen in Goud, Zilver, Diamanten.

26 Spuistraat 26 7 Schoolstraat 7

hoek Passage. over de Vischbanken.

'S-GRAVENHAGE.

L. A. GIRCOUR

Specialiteit in

Fransche Cognac en Wijn.

Handel in Gedistilleerd en Bieren.

Korte Hoogstraat 11.

„TRANSVALIA".

Prins-Hendrikstraat 74.

Dr. Jaegers zuiver wollen ondergoederen.

Dames-modeartikelen.

Geconfectionneerde ondergoederen.

Rijwielfabriek en Magazijn BOSCHHOEK.

Gevestigd sedert 1899.

François Valentijnstraat 177,

hoek Anna van Buerenstraat.

Reparatie-Inrichting voor alle bestaande merken van Rijwielen.

Agentuur van Ie Klas Engelsche en Duitsche Fabrieken.

P. F. A. SCHREINER

Behangerij. — Stoffeerderij.

Compleete Meubileering.

Bedden- en Meubel-Magazijnen.

Zoutmanstraat 18-20, DEN HAAG.

Telephoon 1864.

Kon. Nederl. Mandenfabriek

FERD. VAN VLIET.

Noordeinde 158.

Interc. Telefoon 3160.

— REPARATIE-INRICHTING. —

Gebr. UITERWIJK.

Piet Heinstraat 99. — 's-Gravenhage.

Telephoon 3413.

Huishoudelijke Artikelen.

Haarden, Fornuizen,

Kinderwagens en Sportkarren.

Smederijwerken, etc.

Firma Gebr. KALSE,

Vlamingstraat 41. Den Haag.

KANTOORBOEKHANDEL.

Specialiteit in Lederwaren.

Kastpapier. — Kastranden. — Kastzeildoek.

FABRIEK

VAN

Gaskronen, Kandelabres, Appliques.

Kopergieterij. Koperdraaierij. W. J. Schuling, Koperslagerij. Koperdrijverij.

Paveljoensgracht N°. 29a.

Filiaal: KORTE HOUTSTRAAT N°. 2. BIJ HET PLEIN.

B. DERKSEN,

Brood- en Beschuitfabriek „de Oude Vette Hen".

Hofleverancier.

Telephoon 2480. Oude Molstraat 8.

DEN HAAG.

Gewoon en Luxebrood, Beschuit, Krentenbrood enz.

Begrafenis-Onderneming

van D. J. JOUVENAAR,

Hoofd-Kantoor: Veenkade 56.

Specialiteit in GRAFHEKKEN, ZERKEN en MONUMENTEN.

Croes & Co. — Spui 231.

Fabriek van Koper- & Blikwerken

BLANK, GELAKT en VERNIKKELD.

Gegalvaniseerde artikelen voor HOENDERPARKEN.

alles volgens opgaaf of teekening.

Magazijn van Huishoudelijke Artikelen.

BINNENKISTEN VOOR INDIË.

VAN RIJSWIJK & ZOON

Hofleveranciers.

Veenkade, Kettingstraat n/d Passage

Bloemwerken van Kunst en Smaak.

AANLEG en ONDERHOUD van TUINEN.

3340 Telefoon 2875.

HAUTE NOUVEAUTÉ

IN

ENGELSCHE STOFFEN.

C. A. JANSEN.

TAILLEUR.

WAGENSTRAAT 81. — DEN HAAG.

Bad-, Toilet- en Werksponzen.

G. J. K. VAN DER GAAG & Zn.

Drogisten. Hofleveranciers.

27 GROENMARKT. Telephoon 2513.

D. A. Borrebach.

Coiffeur.

TOILETARTIKELEN en SPONZEN.

HOFSPUI No. 73.

K. H. BRUGGEMANS,

v. Diemenstraat 61—63.

Handel in Spiegel- en Vensterglas.

Huisschilder en Glazenmaker.

P. J. CRAMWINCKEL en ZONEN,

Spiegel- en Lijstenfabrikanten.

KUNSTHANDEL.

NIEUWE HAVEN 360-362, Telefoon N°. 112.

PIETHEINSTRAAT 36, Telefoon N°. 1906.

A. S. v. ECK.

KORTE POTEN 29. -- Telef. 318.

Gasfitterij.

TUINSLANGEN en SPROEIJERS,

van af 0.75 per Meter.

Blauwe Hondje.

Groote verscheidenheid in

BINNEN- en BUITENLANDSCHE

SPECIALITEITS-GENEESMIDDELEN.

Vlamingstraat 42. — Telef. 1955.

MODES.

Madelle P. J. H. SPITS,

Hofspui 9A. Westeinde 187.

Dames- en Kinderhoeden-Magazijn.

Wat onze klanten zeggen!

Zij, die eenmaal hun

Schoenwerk

gekocht hebben bij

„DE CONCURRENT"

45, VLAMINGSTRAAT 45,

KOMEN STEEDS WEDER.

Filiaal van

G. C. SMEELE,

Stoomgrutterij en Mosterdfabriek.

Vogelzaad en Voerartikelen.

Weimarstraat 54.

E. H. PROTZMANN.

's-GRAVENHAGE. — INGENIEUR. — HEERENSTRAAT 8.

Telephoon 275.

Electrische installaties.

Electrische benoodigdheden.

PIANO'S Verhuren. Stemmen. Repareeren.

Van Bergen Henegouwen.

Anna Paulownastraat 19.

W. PAULUSSEN

Drogist:

SPUI 156a

recht over de St. Jacobstraat

goedkoopste en soliedste adres voor Gummi- en Verbandartikelen.

Piano's en Orgels,

D. A. RIPPEN.

Gediplom. stemmer „Toonkunst."

Groote Markt 26a.

Betrouwbaar en voordeelig adres ook voor stemmen en repareeren.

Mej. W. J. van WIJK

CUISINIÈRE

OBRECHTSTRAAT 57.

Uitzending van Diners.

Telephoon 2665.

BRANDSTOFFENHANDEL - C. AANDEWIEL

Hofleverancier van H. M. de Koningin en H. M. de Koningin-Moeder.

Kantoor: SUMATRASTRAAT 145, Telefoon 1427, 's-Gravenhage.

Filiaal: BADHUISSTRAAT 103, Telefoon 2854, Scheveningen.

De „Kaplaars"

Herderinnestraat 9,

den leden aanbevolen.

Magazijn in Gas-Artikelen,

Wasch-Artikelen, Badtoestellen,

Sanitaire-Inrichtingen, enz. enz.

Lood- en Zinkwerken.

Aanleg van Electrisch Licht, Electrische Schellen en Huis-Telephoons.

J. VAN DER SPEK,

BALISTRAAT 4.

Telephoonnummer 1371.

SOLIED en GOEDKOOP

BEDDENMAGAZIJN

van A. KRAAN

ZUIDWAL 42.

Telephoon 1998.

Wat is Cera?

Het geheim van den meubelmaker. Het eenige product dat bewezen heeft geschikt te zijn voor het onderhoud van uwe meubelen. Uitsluitend verkrijgbaar in flacons van 15 en 25 cent bij: W. H. van IJsselstein, drogist Spui 256 tegenover de Bierkade.

Ch. F. RIJKEN & Co.

Pianofabrikanten. — Hofleveranciers.

26 Nieuwstraat 26. — DEN HAAG.

Magazijnen van Amerikaansche, Duitsche en Fransche Vleugels, Pianino's en Orgels, in verschillende prijzen, stijlen en houtsoorten.

PIANINO's, speciaal voor het tropische klimaat vervaardigd, in verschillende prijzen voorhanden, welke met certificat d'origine en garantie verkocht worden.

Fabriek speciaal ingericht voor Reparatiën.

Ruime keuze van Huurinstrumenten.

Stemmen, Repareeren, Verhuren.

Brouwerij „De Griffioen",

Depot Kranestraat 80.

Vraagt prijscourant gebottelde Bieren.

Extra aanbevolen STOUT.

JAC. MOULIJN,

OPTICIEN. — INSTRUMENTMAKER,

2e WAGENSTRAAT 95.

TELEFOON No. 904.

Billijk en solied adres voor alle artikelen voor

ZIEKENVERPLEGING,

Hospitaallinnen, IJszakken, Windkussens, Koortsthermometers, Inhalatie-Apparaten, Medicijnglaasjes, enz.

Brillen en Pince-Nez

volgens voorschrift van HH. Doctoren.

AANLEG en ONDERHOUD van Electrische Schellen en Telefoonleidingen.

F. C. L. HASE,

Bontwerker.

OPGERICHT 1868.

Fabriek en Magazijn van Pelterijen.

Speciale Heerenhoedenmagazijn.

Lange Poten 17.

DIENSTBODENKANTOOR

„EURÉKA"

Tasmanstraat 65

DEN HAAG.

SERVICE ANTISEPTIQUE.

Voor een vlugge en nette bediening bezoeke men de KAPSALON van

Molenstraat 50. J. P. HUMEL, 's-Gravenhage.

Abonnement: 14 maal scheren f 1.—. 7 maal haarknippen f 1.—.

Specialiteit in eau de cologne 4711 en het Indische merk H en 8.

Maatschappij „NUTRICIA"

ZOETERMEER.

Filiale Den Haag: Piet Heinstraat 102a.

Telephoon 1739.

Roomboter, Gehomogeniseerde Melk en Room, Kindermelk systeem Prof. Bockhaus.

Leveranciers Rotterdamsche Lloyd, Stoomvaart Mij Nederland, Etat Indépendant du Congo, enz.

R. BERKENBOSCH, firma H. Spaan

levert steeds prima kwaliteit

Melkbrood.

Korte Beestenmarkt 2. Teleph. 1970.

Reinkenstraat 45. Gedempte Burgwal 31.

DEN HAAG.